

DPN 5900

Title: द्वाविंशति कथा DVAVIMŚATI KATHĀ

Run. No. 6591

Cat. No.

Micro. No.

Subject अवस्था अवस्था
narrative

Religion: Hindu / Bauddha ✓

Language: Skt. / New. / Nep. / Skt. - New. / Maith. - New. / New. - Nep. /

Size in cms. 43.5 x 11

Folios

1-28

Lines (in a page) 7

Compl. / Incompl.

Chapt. / act /

चयनेय पै मगः जर्द सिमरनेकुले नः ॥ १३ ॥
narrative left incomplete.

Author / translator

1-7 complete.

Scribe / donor

फो पीन्द्र रत्न वज्राचार्य

Date: NS / SS / VS / KS

Ruler / place

Script: New. / Dev. / Bhuj. / Ran. /

Illus. :

Material: palmleaf / paper / thyasaphu / one side yellow

Condition: fine / damaged by worms, rats, water /

Beginning, colophon, post-colophon :

ॐ नमो भगवते बुद्धे श्रद्धां प्रज्ज्वालयेमिह (सागारय) ॥ ॥ वन्दे श्री शारङ्ग केतुं सुर नर लहितं देव देवाधिदेवं ॥
सौम्ये सिंह गार्ह सकल गुण निधिं गौतमं बुद्ध नाथं ॥

द्वाविंशति कथा

फरगान्दरत्न वज्राचार्य
भवावाहा, ये ।

ॐ नमो भगवते गुरुणा गणाय ॥ वन्दे श्रीशङ्करकेतुं सुरनरसहितं देवदेवाधिदेवं ॥ संसारे सिंहनादं सकलगुणविधिं गौतमं बुद्धनाथं ॥ संसाराद्देवत्वसकल
भयहरं स्थापितं धर्मद्वयं ॥ वन्दे हं धर्मराजं मुनिवरकथितं सर्वलोकभिलाषं ॥ विहरति भवसीता संबुद्धो लोकनायकः ॥ राजगृहे महोद्भासे गृह्णते सुखालये ॥
महाभिभुसं घेन सार्द्धं द्वादशभिः शतैः ॥ महाद्विर्वाधिसत्त्वैश्च असीत्याचसहस्रकैः ॥ देवदानवगन्धर्वयक्षकिन्नरमानुजैः ॥ पुरस्कृत्यार्चिततस्तौ पूर्णोत्सवे गृहे
रिव ॥ भासयन्महता दीप्या पर्वद्गुणं विलोकयन् ॥ त्रिकालकल्याणं धर्मं दिदेश यर्षदा पुरः ॥ आदौ कल्याणं मध्ये कल्याणं पर्य्यवसाने कल्याणं स्वर्धं सु
व्यंजनं केवलं परिपूर्णं परिशुद्धं वृत्तचर्यं संप्रकाशयति स्म ॥ तदा आनन्द आह ॥ भगवन् श्रोतुमिच्छामि नराणां हितकारिणः ॥ धर्माणां मुत्तमं ध
र्मवदवादी नुवादि रातः ॥ इति संप्रार्थिते तेन शङ्करसिंहः ततः स्वयं समाधिं विदधे तत्र धर्मसंदर्शनं वरं ॥ अथास्य सुभ्रुविवराश्च भूव विनिर्गताः प्रहता
धकाराः सवासुदिभु प्रतिभासिते वसन् मध्याह्नसूर्यस्य गभस्तिमाला ॥ अथास्य शिष्यैः पर्वद्भिर्भगवन्मवाकिरन् ॥ सुप्रव्येर्वायुना पुराणि गंगाललाहव ॥

३ प्रप्ये ३ वरात

च चारवसुधासाक्षिषट्ठिका शयसा चला ॥ पपात पुष्पमेघेभ्यः नेतुवाग्रं सुरर्षयैः ॥ अथ देवगणाः सर्वे चायन्ति गृह्णन्ते ॥ वृत्तशंकरशङ्करश्च हरिः कामे
श्वरादयः ॥ असुराखगगन्धर्वाकिन्नराश्च महोरगाः ॥ लोकपाला तथा न्येपि धतरा द्वादश तथा ॥ तत्र प्रदक्षिणीकृत्य भगवान्मुनिपत्य च ॥ देवाश्चान्ये गणैर्स
र्वैः पुनश्च विस्मयात्पुरः ॥ अथ श्रीभगवांश्चास्ता व्युत्थाय च समाधिना ॥ पर्वद्गुणं समालोक्य प्रहसन्नुद्गीमभूत्तथा ॥ अथानन्दो महाभिज्ञः शान्ताधिवा
सनं मुने ॥ आसनात्सहसोत्थाय भगवन्तमुवाच सः ॥ भगवान्यातुमिच्छामि त्वन्मुखाभ्योजनं ॥ वाक्यीयुस्व भूषात्तोपि गिरिजं कमिवाडितः ॥ क
श्चित्महाधनो लोके विद्वाभोगी च भाग्यवान् ॥ दरिद्रो व्याधितो दुःखी शिल्पिवाङ्कोपि वा हि शः ॥ सुरलोके गतके शिखिरये चातिदुर्लभं ॥ केन कर्म विपा
केन तादृक्याद्गुणवत्कथं ॥ तत्सर्वं ब्रूहि वादी नु सर्वलोकहितार्थकः ॥ मया त्वानुग्रहं कृत्वा भवाम्भोधिनिमग्नके ॥ एवं मुक्तेः यभगवानुवाच भिक्षु
सत्तमं ॥ सर्वलोकहितार्थाय स्वं प्रभावं प्रदर्शयन् ॥ महाभागेति सत्त्वानां यत्ते चोद्दिशे च ते ॥ यं सुगतिं पुमग्नानां तद्भूरास्वभूभाभुमं ॥ श्रुत्वा पूर्वमहावा

होसदसवेतिजीविनां ॥ ननु र्योनिषुसंजाताः पृथक्कर्मगताः सदा ॥ अराजस्वेदजाः श्रौपपाडुकाश्चजरायुजाः ॥ त्वगाप्राअराजः पोक्तामानवाप्राजः पुत्राः ॥ स्वे
 दजाः क्षमिकीटाप्रादेवाप्राश्रौपपाडुकाः ॥ दृष्टतेकर्मण्येतेषु तशीलेनधीमता ॥ तेषांगतिविशेषेण जायते प्राणिनस्तथा ॥ चतुर्दीपेमहोत्साहे पूर्वजप्रविपाक
 गाः ॥ खड्गतौसंभवाभूता अधमोत्तममध्यमाः ॥ भिक्षोकर्मविपाकेन गतिस्तेषां पृथक्पृथक् ॥ शुभाशुभमिदं कर्मकायवाक्किञ्च जंततः ॥ फलं भुक्तेनमस्तः
 स्पलोकौत्तरेचलौकिके ॥ अथाहपुनरानन्देभगवन्तं जगज्जुरुं ॥ पापानां मूललोकानां व्यक्तये च प्रदर्शय ॥ कायवाङ्मानसो कर्मकानि कानि कृता
 निच ॥ यत्सर्वं तद्विशेषं च वदमेवादिपुंगवः ॥ भगवानाह ॥ शुभाशुभफलं नृणां यश्च कृत्स्नं स्युस्ततः ॥ धर्मेन प्राप्यते मोदममोदमशुभोद्भवं ॥ पुनश्च वि
 स्तरेण ॥ कायदुश्चरितं कर्मत्रिधा भिन्नप्रकाशितं ॥ अदन्तप्राणातिपातकाममिथ्यातथैव च ॥ वाकदुश्चरितं कर्मचतुर्विधं प्रकाशितं ॥ कृषापिबुनपाह
 ष्यंसंभिन्नेत्याहधीमता ॥ मनोदुश्चरितं कर्मत्रिधा भिन्नं विदुर्वधाः ॥ अविम्राचैव व्यापादमिथ्यादृष्टिचयोविधाः ॥ योदयांसनेजोहोहीपरप्राणी

नर

परस्पचर

ववादिना ॥ ताडनं हिंसकर्मदिप्राणिपातः तदुच्यते ॥ परविषये लोभेन अन्यायेन वलेन च ॥ चौर्यासत्यमधर्मेण अदन्तग्रहणं विदुः ॥ बुतीनाधर्मचारणो
 शुचीवशपरस्त्रियः ॥ संवन्धिपुसंगावकाममिथ्यातदुच्यते ॥ १ ॥ विषयेषु च लोभे वृत्ते हेतुचः ॥ असत्येन प्रवोधाय मृषावादानुच्यते ॥ स्वदेवं गुप्तनयेच पर
 दोषप्रकाशतः ॥ शापयेमस्मदिग्येन पाहृष्यवचनं विदुः ॥ दुष्टं निव्यवहारेण कथुमित्रं विरुध्यते ॥ स्वेन च गुणलक्षायै शुभं विदधासतः ॥ यशोभेभिन्नवादे
 नयेच चित्तमधिर्ययेत् ॥ परस्परविद्वेषस्यासंभिन्नविदधामत् ॥ परदुव्यादिसंपत्तिलोभचिन्तेन कृत्यन् ॥ तदभिध्यामिति ज्ञेयं ॥ दुर्जनैः परिस्पद्यते ॥ पर
 देहदिसंपत्तौ कुचिन्तेन सशापयेत् ॥ अमंगलं भवत्विति व्यापादोयं स उच्यते ॥ परत्रेपापपुणेन सुखदुःखं विमते ॥ दुर्बोधिशस्त्रं कृत्वा च मिथ्यादृष्टि
 सनास्तिकः ॥ एवं दशकुशलेन पापेनैवं स बलिशः ॥ परत्रेयमदुतेन नानापीडाप्रतर्प्यति ॥ तस्माच्चोक्तं मयानन्ददेहवृक्षफलोदयं ॥ येन येन कृतं कर्म
 तेन तेन प्रभुजते ॥ जन्मनाशजरावीचौ निमगाः प्राणिनो हृदे ॥ तस्माद्भियां महाभीमे भुजंगेभीतिमानि च ॥ देवासुरमनुष्याश्चैतैर्यक्प्रेतश्च नारकाः ॥

यद्गतो जायते तस्मिं शुभाशुभेन कर्मना ॥ इति श्रुत्वा अथानन्दलोकानामनुशोचयन् ॥ भीतसंसारदुर्वारसंहरिततनूरुहः ॥ अथात्मनात्स
 मुत्थाय मैत्रेयादमितेन्द्रिय ॥ लोकानां च हितार्थाय अवोच जगतां प्रभुं ॥ भगवन् बुद्धवीरे स जगदानन्दवदने ॥ दक्षिणपंकजसंपूर्णभाषस्त्विविधं वरं
 पुराणोत्साहं श्रवणं दुःखभङ्गागपुरणयो ॥ विम्वसस्त्रानंतथागन्धं द्रव्यं धात्वा वरोपनं ॥ मण्डलं भोजनं पानं वस्त्रपुष्पादिवर्णनं ॥ प्रणामोद्बालिकादी
 र्पविहारं शयनसनं ॥ क्षत्रं विचित्रं चैवान्नमित्यता बहुधा भृशं ॥ कथाठविंशतिं सारव्यावदमेवादि रात्र्युभौ ॥ शीलशान्ति तथावीर्यं ध्यानप्रज्ञा तथैव च ॥ ष
 डैव पारमिता सर्वा भाषस्व भगवान्मुने ॥ भगवानाह ॥ साधुसाधुत्यमैत्रेय लोकानां हितकारक ॥ पुराणोत्साहकथां सर्वां शृणु स्वमैत्रेय मानसा
 मानुष्यं समवाप्य दुस्करं शतैर्लाघ्यादुपपक्षणं ॥ मृत्योर्निष्प्रतिकारदाहुरातरे नित्ये पुराणचिनी ॥ पाथेयं दमदानं संयमं मयं येन प्रभूतं कृतं संसारो गम
 नुप्रपातपतिताः प्राप्स्यन्ति दुःखानिते ॥ मानुष्यं दुःखभङ्गाप्यविमुक्ते रणेभिर्भङ्गुरं ॥ मानुष्यं क्षणसंप्राप्ते न दापुणं कथं स्मरेत् ॥ मानुष्यत्वं स

मासाग्रः तरदुःखमहानदी ॥ पुरणमेवात्र बुद्धी नयतश्चिन्तामणिनूराणां ॥ यस्यानुभावात्मानुष्यं प्राप्नोति भयोपि सास्यतं पुरणं तद्वद्भयस्वेह यः
 स्याद्रेतुः सुखस्यते ॥ मानुष्यं यदुपाश्रयेण भवतालक्षुण्डं पुनः सांप्रतं हृषोदार्थकुलोन्नतिप्रभितिभिर्युक्तं विचित्रैर्गुणैः ॥ तत्पुरणसुहृदेकमेव जगतां व
 श्वश्च जन्मान्तरे तस्मान्गुणमिदं कुरुष्व त्वमसक्तस्सर्वार्थसम्पत्कुरु ॥ लक्ष्मीनिकेतं यदुपाश्रयेण प्राप्नोति लोकानि मत्प्रभुलं ॥ तायेव पुन्यानि विव
 द्भये ॥ ध्यानकर्षणं यौ सूपकारिपक्ष ॥ विरमतं पायं कुरुतः पुरणमुदारतरंदमयत दुर्ध्रमविषलोत्समनसुरगैः ॥ भवतमुनिदुवत्परहिताभिरताः सत
 तंदशतिमयावदेव मरणविरस उपविष ॥ इति श्री धर्मविंशति अवदानकथायां पुरणप्रोत्साहनकथा प्रथमोऽध्यायः ॥ १ ॥ जले निधि कर्म क
 र्णयुगरं ध्रुवमुद्गमवत्क्षरामवाप्य मद्भुतमिदं सारमसमवेत्यचरं ॥ प्रश्नमपुरं कवत्कर्म विनिपातभयपापहरं शृणु तसु दुःखभक्षणमपि मुनेर्वच
 नं ॥ यदुल्लभं कल्पशतैरेनैकैः मानुष्यमक्षरामुक्तदोषं ॥ तत्सास्यतं प्राप्नोति भवद्विः कार्यो हि धर्मश्च वराण्ययत्नं ॥ पल्लवापजलविमुच्यते ह्येकैः

शजालपरिव्यसिते भवेयोनचिन्नयन्निकर्मसत्यथं तस्य जन्मभवती ह निष्फलं ॥ न नरकगतेः प्रेतैः तिर्ष्यगतेर्विकरेन्द्रियैरमरगुरुभिः प्रत्यक्षैः कुदकूर
विक्षतेः मुनिसवितरिप्रज्ञाश्लोकेन चानुदिते जिने स नरविबुधैः शक्यपानुं मूनिन्दुवचनामृतं ॥ मौनिन्दुरत्नवाक्यं जानपति सुधीया मेतदादौ प्रमोदं श्रोतापाते
ततश्च प्रवलेगुरुघनध्वान्तवृन्दं निहन्ति ॥ चिन्ताध्यानावसाने स्फुरत्यतिसकलजन्मचक्रप्रवन्धेन ॥ शेषातंकपक्तिविघटपतिसदा सर्वसम्पत्तिधानं ॥ ह
तितीव्रभवप्रभवापदं दिशति निर्वृति सौख्यमनुत्तरं ॥ तदिदमेवमेवेभ्यमुनेर्वचशृणुत ॥ संप्रति निर्मलमानसा ॥ इति श्रीधर्मश्रवणपुराणोत्ता
ह नैकधादितियोऽध्यायः ॥ २ ॥ यत्प्राप्य जन्मजलधेरपि यान्ति परिमारीपयन्ति शिवमुत्तमबोधिबीजं ॥ चिन्तामनेरपि समत्यधिकं गुरोर्धैर्मनुष्यकं
कतद्विफलीकरोति ॥ यो मानुष्यं कुशलैर्विभवैः प्राप्य कल्येन तैः मोहात्पुन्यदुविनमिह न स्वल्पेनैव मप्यापि चिन्तते ॥ सोऽस्मात्लोकान्तरमूपगतस्तीव्रम
त्येति शोकं रत्नदीपावलिगिवागतः ॥ भूत्यहस्तः स्वगेहं नाकुशलैः कर्मपथिर्मानुष्यं लभ्यते पुनः ॥ अलभ्यमाने मानुष्येऽः खमेव कृतः सुखं ॥ नातः

परं वंचकोत्तिनचमोहोत्स्यतः परं यदीदृशं क्षरां प्राप्य न कुर्यात् ॥ कुशलं बहु न ॥ एकक्षराकृतापापादधीचो कल्पमास्यते ॥ नैकजन्मकृतापापात्पुनः सुगतो कथा ॥ अ
तस्वाहमगवान्मानुष्यमतिदुःखं ॥ महार्णवयुगादिदं कर्म ग्रीवापरणोपमं ॥ इति श्रीपुराणोत्तरनैकधायां मनुष्यदुःखकथावृत्तियोऽध्यायः ॥ ३ ॥
अन्नपानस्य नासनसम्पदत्नमाल्यवसनाभरणानि कीर्तिरुत्तमगुणश्च युवस्योदानतः कथितमेतदशेषं ॥ आशादिभिर्भोगस्य युक्ता हृदोदार्यवरा
माधुर्यमोजः वाक्सौभाग्यं कान्तिरारोग्यमायुरेतदानादिष्टमिष्टं फलं च ॥ अश्वाद्योमानि नागावहुकुसुमशितं चामलं चातपत्रं शौचं संगीति गङ्गा मधुपटह
रवाः पुष्पमालायुवत्यः ॥ भोज्यं रत्नादिहाराः पुरनगरमहिवेश्वादेव लोकैः समुद्रत्वं च बुद्धेः कथितमिह फलदानकल्पद्रुमस्य ॥ यन्त्री लोत्पलकोमलाम
लदलपुष्पद्रिनेत्राः स्त्रियः ॥ चंचले खल्वस्वितोरुजघना विश्रुतांशुकाः ॥ दास्यं यन्निविकंपितस्तनूततायावस्मिन् भुक्ताः तन्मात्सर्यकपाटपाटम
पटोर्दानस्य विस्फुरितं ॥ अश्वैश्चामरभारनामिनधरैर्नृपैः खलीनोन्मुखैः नृगैर्भिन्नमदैश्वर्यचरवरागच्छिद्यत्रोद्यैः ॥ भुङ्क्तेः साभरणैः कृतांजलि

पुनैरत्यर्चमानाः सदा तद्दानस्य फलं वदन्ति मुनयः ॥ पूर्वाङ्गितस्वेदं ॥ हारैर्वज्रविचित्रहेमवलयैर्यत्पार्थिवभूषिताः ॥ केयुरैर्मकुटैश्चरत्नवर्चितैः ॥ सिंहासन
 स्थाः ॥ सदा मध्येन पुरकाजनस्य विविधैः कीर्त्तिविक्रीडितैः ॥ तद्दानस्य फलं वदन्ति मुनयः ॥ शार्दूलविक्रीडितं ॥ प्रासादे मणिरत्नहेमवर्चिते ॥ द्रव्यजालं कृते ॥
 वीनावल्लारिवेरणीतमुदिते रत्नप्रभोद्भासिते ॥ यशस्कोरमते शची सहो योषित्सहस्रकुले ॥ तद्दानस्य फलं वदन्ति मुनयः ॥ पूर्वाङ्गितस्वेदं ॥ दानाप्रियत्वमुप
 भाति जनस्य सत्त्वं तस्यैव तेन बहूभिः ॥ समुपेत्य सद्भिः कीर्त्तिश्च दिभुविसरस्य प्रलंघ्यते ॥ तत्तत्पदं समुपयंति विशालदोसो ॥ भेदात्कायस्य देवश्च विके
 लविधिधो न प्रभोगास्य देवप्राप्त्योत्पत्तिं विविधैस्तव कुसुमितस्फीतकल्पकृमेषु ॥ ५ ॥ आनेषु प्रकामं सुचिरमति सुखं नन्दनादिष्वस्ति न ॥ प्राप्नोत्युत्कृष्ट
 रूपा मरयुवति जने ॥ सेवैमानं प्रदानात् ॥ दानं नाम महाविधानमनुगच्छेत् ॥ रात्रौ साधारणं दानं मत्सरलोभदोषरजसः ॥ प्रक्षालनं चेतसः ॥ संसाराश्च परिश्र
 मापनयनं दानं सुखं वाहनं दानं नैक सुखो प्रभोगसुमुखं सन्निवृत्तमात्यनिकं ॥ पर्यस्वत्सहकारभंगसुरभिः प्रेक्षन्निमग्नोत्पलं ॥ श्रीमत्काचनभाजने विनिहितं

कभूकतामुं मधु ॥ कामिन्यासपथोपनितमसकृद्ग्रापीयते कामना ॥ हेतुं तत्र वदन्ति भुङ्क्ष्वमतयो दानं परं श्रेयसः ॥ इति दानगुणान्निशं प्रयत्नात्मा कुरु दानस्य यत्नं ॥ त्रि
 भवा गुमहाभये नाराणां न हि दानात्परं मत्तिवंधुरन्यः ॥ इति श्री धर्मविंशति अवदान कथायां दानकथा चतुर्थोऽध्यायः ॥ ४ ॥ यद्दृश्यते चारुतरं प्रियं वा
 रूपं कुलं प्रियजनो विभवाः सुखं वाः तत्पुण्यं शिल्पिकृतमेव वदन्ति सनः ॥ कल्याणकारिपुरुषस्य तु प्रसमेतत् ॥ अत्यूहितो न तद्विशतधजपक्तिचित्रैः ॥ नागाः
 श्वपत्तिरथ संशुभितैर्वलोपैः ॥ उर्ध्वतचामरविराजितगात्रशोभाः पुण्यधिकाः ॥ क्षितिभुजो भुविसंचरन्ति ॥ कोशेयकाश्चिदुकुलविचित्रवस्त्राः मुक्तावलीकन
 करत्नविभूषिताः ॥ यत्केचिदेवपुरुषाः श्रियमूढवन्ति ॥ पुण्यस्य पूर्वचरितस्य कृता प्रससा ॥ आयुः सुदीर्घा सुकुले च जन्मकान्तैव पु ॥ व्याधिभयं न चास्ति ॥ ध
 नं प्रभवं परिवारसंपत् ॥ भवन्ति पुण्यस्य महाविपाकात् ॥ यच्च क्वचित् प्रवले सुरत्नैः ॥ सहस्रपुत्रं च समन्वितेऽपि ॥ समुद्रशीमा सुभ्रजे धरित्री ॥ तत्पुण्यं रत्नस्य
 फलं विशालं ॥ विचित्रपद्मो नममध्यस्थितं ॥ सुरासुरैर्दुदिसदानमस्कृतं ॥ यत्तु सलोकं त्वभिभूयते जसा वत्सा सदा भाति न देवपुण्यतः ॥ यद्देवनागासुर

६

सिद्धसंघैः गंधर्वयक्षोत्तमकिन्नरैश्च ॥ संपूजेदेवः गुरुः सदैव तत्पुण्यफलं विशालं ॥ रूपं वायं च शिल्पं च विहाय विवसानरा ॥ परलोकमितायान्ति-कर्मवायु
 भिररिरिता ॥ पुण्यं त्वैकमिहायत्नमनुगमिषुखोदयं ॥ पुण्यमप्येव हार्यत्वाद्भुजानां परमं धनं ॥ ये मे रूपपिवेगेण विकिरन्ति दिशो दश ॥ तेषां पुण्यस्य भंगाय नालं
 प्रलयवायवः ॥ सख्यं न ददाही लोचनं निलंकुशविस्मयिता ॥ पुण्यं न केदमायति चतुः सागरवारिणः ॥ प्रदीपकिरणो ज्ञारैः सप्रभीभस्किरणलैः ॥ क्षितौ वा द
 ज्यमानायां पुण्यमेकं न दस्यते ॥ इति श्रुत्वा धर्ममैत्रेयः स त्वमेव मुनेर्वचः ॥ भीतिसारदुर्वारः सहर्षिततनुः ॥ ततः स मैत्रेयो हर्षः श्रुत्वा धवचनं मुने जि
 नस्यानं मपुनः पादविंदमाह तथागतं ॥ स्थापनं बुद्धविम्बानां जीर्णधारदीकं पुनः ॥ कीदृशं स्यात्फलं तेनैवां चैत्यानां जिनधानुकामं ॥ भगवानाह ॥ जीर्ण
 धारकस्तूषाणां विम्बानां सुगतस्य च ॥ अद्विवलमायुक्तो च कवर्त्तिसमो भवेत् ॥ पुण्यवान्च लवा-भूत्वा न तस्य विकलेन्द्रियः ॥ ततश्चान्ते सुखं मुक्तासं बुद्धत्वं प्र
 ज्ञायते ॥ मैत्रेय आह ॥ भगवन्निनशाद्दूलशधूष्णाद्येसियद्विभो ॥ केन चिन्तितमस्तीति वदमेशानसागर ॥ एवं मुक्ते भगवाहोकाराणां विस्म

याय च ॥ निमित्तमेकमकरोत्तूष्णीभूत्वा च तिष्ठति ॥ तदा विक्रदिवाकाशदागतकिरणोज्ज्वल ॥ अवभाशस्य भां सर्वानेवां कोभरुलमभत् ॥ मैत्रेय आह ॥ भगव
 निदमाः श्रुत्वा कोहेनुरिदमद्भुतं ॥ कस्यैष विषयभास आगतकिरणोज्ज्वलः ॥ भगवानाह ॥ मैत्रेय रत्नबुहस्य विमानस्य नृपश्च ॥ पुभासागत्य सर्वत्र भा
 सयन्ति समन्ततः ॥ मैत्रेय आह ॥ भगवन्नुनमस्येयं पुभायागतमीदृशं ॥ केनेदं प्रभां प्राप्नोहेतुभूतं च मे हृदि ॥ भगवानाह ॥ अत्रेदं निजुमैत्रेय दर्शयिष्याम्यहं न
 पं ॥ पूर्वस्य कुशलेनापि पुभावोस्य महर्द्धिकः ॥ अथ सराज्जारत्नबुहस्ये रत्नविमानमारूपः गगनदेशे दृश्यते न भगवान्स्तेनोपसंक्रान्त उपसंक्रम्य सहस्रात्
 वानुप्राप्तेव भूत् ॥ अथ सराजा भगवन्नेष्टा त्रिंशतालक्षणेऽसमन्वागतं सुवर्णवर्णसूर्यसहस्रतिरेकप्रभाविराजितगाः ॥ त्र्यम्बकं दृष्ट्वा पुसादजातविमा
 नादवतीर्य त्रिपुटक्षिणीं वन्त्य भगवतः ॥ पुण्यपत्यैकान्ते स्थितवान् ॥ अथ प्रपद्य भगवाज्ज्ञाननेवनृपागमं ॥ कुशलं तव राजेन्दुवासाभ्यन्तरमेव च ॥ वदेति त्वं
 महभाग संगतं वर्त्मवत्सर ॥ मोक्षदं नृपशार्दूरहितैषी स त्ववन्नभः ॥ अथ साञ्जलिमामथ कृत्वा पुटक्षिणाय ॥ निवेष्ट चोपहारणि पुण्यं मोवाच तं गुरुं

एवंविचिन्ममानस्य भगवन्कुशलं त्वया ॥ श्रेयोऽर्थिनाम सर्वत्र गुरुणे वाच्यवासिना ॥ नान्यकार्यं मे भगवन्तन्न वदशने दया ॥ भवणाय सदा धर्मभाष्यस्य
 कलं मुने ॥ ॥ भगवानाह ॥ देशयिष्यामि ते सम्पत्कृत्वमसि नृपसत्तमं ॥ धर्माणां नीतिभूतानां भाजनस्य महीभुज ॥ शृणु राजन् महाबाहो राज्ञां धर्मवरोत्त
 मं ॥ राजधर्मवलं रक्ष नीतिमार्गं समाचर ॥ तत्र या ॥ यथैव वृक्षं फलिनं स पुष्पं संरक्षयेत्पौरजमानजसुं ॥ आधारभूता नृपते श्रुतिन्यं भूपाल इत्थं कुरु सर्व
 तः स्यात् ॥ यथैव पाकवसात्फलोदयं गुरुणे स्ति स्वादं च रसं तथैव ॥ वलोज्जयश्री न भवेत्तरे शो इत्थं पिते वपु वलोज्जनानां ॥ पुनश्च शृणु महाराजन् ॥ पापे पुव
 र्जने वालो जनशुन्यं विलोकयन् ॥ रात्रौ मेघा नीधकारायां कालोयं पापकर्मशः ॥ कृतात्मानोऽभिसन्त्येव मुनयो दिव्यचक्षुषः ॥ क्वचिक्वचनभूयं वादिशुभं
 रणितो धन ॥ ततस्ते यतिरह्यात्मा भवभूमि पसत्तम ॥ वलंकपालमादाये द्विपुद्देशानि वेशनं ॥ पापकारि सुखे दृष्ट्य यत्र यत्राभिगच्छति ॥ तत्र तत्रैव तत्पापैर्दुःखं
 क्लैर्विहस्यते ॥ मत्तोरथ शुभकृतां यत्र यत्रैव गच्छति ॥ तत्र तत्रापि तत्पुण्यं फलाच्ये रणाभि पूर्यते ॥ तस्मान्सर्वप्रयत्नेन त्यक्तव्यं पापसंचयं ॥ निजिन्यदेव संरम्भः

शुभे धर्मसमाचरे ॥ न च द्वेषसं पापं न च क्षान्ति संतप ॥ तस्माद्क्षान्तिं प्रयत्नेन भावयेत्तु विविधैर्नरैः ॥ मनसा हं कालं समेन गृह्णाति न प्रीति सुखमश्नुते ॥ न
 त्रिं न धर्ति याति द्वेष शल्प हृदि स्थिते ॥ न द्विषन्नः क्षयं याति दुर्जना गगणोपमा ॥ मारिते क्रोडं चिन्तेतु न शपते सर्वशतव ॥ विकल्पेन च नदिप्रेतं जनुः क्रोधाह
 विह्वला ॥ दहत्यान्मानमेवादौ परधस्यति वानवा ॥ जरा रूपवता क्रोडं तमश्नुमतामपि ॥ वधाधर्मार्थकामानां तस्माच्छोधं निवारये ॥ अनिष्टकारणं प्रातः मि
 ष्य स्पृच विद्यातनात् ॥ क्रोधं यां हति निर्वन्धात्स सुखी हृष्य च ॥ तस्माद्द्वेषं विनिर्जित्य चिन्तं रक्ष प्रयत्नत ॥ न शिखारक्षतुं शक्या वलं चिन्तमरक्षता ॥ अदान्ता मत्त
 मातंगा न कुर्वती हतावध्यां ॥ करेति यां मवी व्यादौ मुहुर्चिन्तमत्तंगजं ॥ वदुश्चेत्तमातंगं स्मृतिलज्जा समन्तत ॥ भयमस्तंगत् सर्वं सर्वकल्याणमागतं ॥ तस्माच्चि
 न्तं समाधाय स्मृत्वारं प्रयत्नत ॥ चिन्तादेव हि सर्वत्र भयभट्टं च ज्ञायते ॥ चिन्तं रक्षावन्तं त्यक्त्वा किमप्येव हुभिर्व्यते ॥ एवं बुद्ध्या सदा राजन् धर्मं रापालय पुजाः
 ॥ पुनश्च महाराज ॥ यो सौं द्रमादानं फलं चिन्तेति न विन्दति स्वादु च हन्ति वीजं ॥ क्षिणोति देशं करदुर्वहत्वा धर्मं नृपो वै न च नन्दतीति ॥ तस्मादनीत्यानद

नयेत्पुजाः न्यायेन राजं प्रतिपालयस्व ॥ नृपाश्च ये बांगुणमावहन्ति तेषां पुजानां पुबहन्ति दुरव ॥ **॥ पुनश्च महाराज ॥** स्वदुःखं दुःखं परदुःखं तोषिः सुखी स्व
 सौख्येष्वप्यैः समाना ॥ इत्थं नृपा ये सततं वहन्ति राजां सदा सर्वगुणभवन्ति ॥ धर्मेन राजं परिपूरयन्तः धर्मेन लक्ष्मीः सततं वहन्ति ॥ धर्मेन लोकान्परितर्पयन्तिः
 धर्मेन लोकान् सहासलभन्ते ॥ **॥ पुनश्च ॥** दानेन भोगाः न परोपतापाः राजानमोहात्परलोकवन्तः ॥ परप्रताप्याश्चिद्वैवभोगाः ॥ तेषां पुबन्ते परलोकदुःखाः ॥ आ
 त्मानदीभारतपुरापतीर्थाः सत्योदकाश्चिलट्टाचोर्मिः ॥ अत्राभिषेकं कुरुतु पुबिने नवारिण सुधतिवात्तरात्मा ॥ सत्येन शोभनं जलप्रवेशः देहस्पृशसमस्तमे
 वनाशः ॥ सत्यनतिष्ठन्ति सदेवदेवाः स्थितिः पृथिव्या खलु सत्यमे ॥ शीलेन स्वर्गानि गिरिपुष्पाणां ॥ शीलमेव नृस्यं न भवन्ति रक्षा ॥ दुःशीलं शीलासवलितौ मनुष्या
 ४ पत्तान्ते दुःखेषु न हारविषु ॥ ज्ञानेन ते क्षन्तः शीरोऽप्यु ॥ सिंहा आदन्नुपलंनिदाग्ने ॥ शनैर्विहीनापुरुषः सत्यः यथैव प्रकल्पसरस्वस्तनात् ॥ इति श्रु
 ता जरात्पुनः न हर्षिततनूह ॥ संसारे च मरुद्वेः कथं नृत्तारयां स्पृहं ॥ अथासौ भूपतिर्देव ४ संसारभयभीतया ॥ पुसन्ना भगवति बुद्धेः चकार शरणं प्र

न ॥ भगवन् बुद्धीरे शकृत्वा मेरे चते मन ॥ संबोधौ व्याकरासित्वं याचयामीत्यहं पुभो ॥ अथ भगवान् तस्याशयं विदित्वा पुनरप्याह ॥ **॥ पुनश्च महाराज ॥**
 सदा स्पृशारोम्यित्वा धर्मधातो स्वयं भव ॥ अथ श्रीभगन् शास्त्राज्ञात्वा तस्याशयं भुवं ॥ व्याप्राविदचिरेणैव तथागतो भविष्यति ॥ अहं बुद्धा करे नाम संवृद्धी लो
 कनायकः ॥ धर्मराजो जगन्नाथः सर्वज्ञो हं मूनीश्वरः ॥ सिर्वविप्राधिपः साक्षात्पुण्यकरी भविष्यति ॥ बुद्धकार्यं ततः कृत्वा दीर्घकालं च स्थास्यति ॥ **॥ अथ स**
 भूपतिर्देवा तस्य सत्याश्रितं प्रतिपाद्य पादोपणम्य पुमोदाङ्गमिष्यामीत्यारेत्वा विमानमारुह्य ऋद्धात्मा मेवरादुवर्णिकस्वर्गहं प्रकामत श्रीस्वयमेवराजं ॥
 इति श्रीपुरुषप्रशालोहन द्वाविंशति अवदान कथायां पुण्यकाम पंचमोऽध्यायः ॥ ५ ॥ ततः कौत्लाज्ञाता भिसवो भगवन् मेतद्वोचत ॥ भगवन् केन पुण्येन कृश
 ने राचकर्मणा ॥ सराज्ञात्पभिरूपोऽक्ष्यं दर्शनीय नो ह ॥ कस्यानगर्यां स भूपो मानुजस्य दर्शवर् लायणर्द्रिसमापन्तो देवस्यापि सुदुर्लभं ॥ **॥ भगवान्**
 हं भिक्षुवो सोमहापालः महापुण्यप्रभोऽव ॥ वैशाख्यं च नगर्यां च रत्नयुहो नृपोऽनमः ॥ नगरी कीदृशी स्याच्च त्रिस्थिता मनोरमा ॥ सुभिक्षारमणीश्च सुजने

कोविदैर्वृता ॥ सोऽशयोजनायामेवायामंचतथैव ॥ नानोत्सवसमायुक्ता दूरादुरगदुर्जना ॥ यथोपीरजनाचिन्ततथाराजऽसमं मन ॥ विशालो ज्ञानसंपन्ना पुष्करिणीसु
 सोभिना ॥ पार्श्वे तुवादिता स्वपक्षिणो भंगनिस्वने ॥ महीधितस्य संपन्ना शुभं ब्रूहसतत्सुत ॥ दर्शनीयो भिरुपशः पुष्पधन्ये वरुपवान् ॥ शक्रोपचारकं सर्वं राजलः
 शमी प्रापूतक ॥ धनं विप्रासमायुक्ताः शस्त्रविप्रासुपाण ॥ महर्द्धिवलसंपन्नः चक्रवर्त्तिस्मपुम ॥ शास्त्रागमविधिज्ञश्च कृतकृत्यसविज्ञवान् ॥ ईश्वराजतरने शऽस
 र्वलोके प्रतापवान् ॥ पूर्वकृशालकर्मणश्च वारणी प्राप्तीदृशं फलं ॥ ॥ मैत्रेय उवाच ॥ भगवन् परं केन कृशालमूलेन समन्यागत ॥ सराजा ईदृशविभूतिराशीत्केन क
 र्मनेति ॥ ॥ भगवानाह ॥ मैत्रेय ॥ भूतपूर्वं समैत्रेय वभूव जन्मना विक ॥ नित्यसमुद्रतीरेषु वसतिना विकऽसच ॥ नागता वणिज केचित्कृतस्य दुर्देवयोगत
 ॥ तस्मादुःखी ॥ कही तरपयंग्रहणं नहि ॥ अथ सचिंतयामास हाकर्मैति ममाधुना ॥ किं कर्त्तव्यमिदानीं मे प्राप्नुमन्मममादिकं ॥ कस्यापि ईदृशं दुःखं मा भवन्नु कदाचन
 ॥ इत्येवं मनसा चिंतयति न स्मरं सति कृति ॥ इत्येवंप्रणिधानेन नष्टमागोप्य न स्पृष्टि ॥ ततऽसनाविकात्रस्थानुं नरमते ॥ तस्मात्समुद्रतीरादनुवक्रम्य मानेकदिग्निस्थाने

तथागतधानुमूपजीर्णानातिविस्तरश्चैत्यमेकंददर्श ॥ तंचैत्यंगोणलकाऽक्रीडया पाषाणेष्वाकाचचित्तभगिता चैत्योदरं दृष्ट्वा विमृष्य सुवाच ॥ केन पापात्मना येन चैत्य
 भंगं च यत्कृतं ॥ अशोभनमिदं चैत्यं सस्यात्क्रांतं ते मया ॥ तत्संस्कारं कृतं येन यत्र भगनादितत्र च ॥ शीर्णचित्तस्थानेषु शिलयेष्टि कल्पपिवा ॥ नाविकश्चित्कृतवान् प्र
 र्ववत्शोभनकृतं ॥ अथ बुद्धप्रभावेन तस्मिन्काले चतत्रये ॥ त्रयऽशतवारिकपश्यः श्रयान्ति तस्य संसदा ॥ सार्थवाहसमायुक्ता नदीशोत्तारणाय च ॥ वणिजा
 स्ते तस्मादुयः चैनमूच वणिगर्गा ॥ भो नाविक वयं रत्नदीपं गच्छामऽसर्वथा ॥ भवान्ने तात्र संवीक्ष्य समुद्रात्पारयत्वन्त ॥ इत्याकरोपे सुधी वरोधीर आयवयः
 चाभिवीक्ष्य वाहिनं स्तथां पुरतऽसमारोप्याह ॥ भगवन्तो ब्रवन्ने स्थातुं महथः ॥ इदानीं स्वदेवतां स्मृत्वा धैर्यं मद्राम्य दृष्टुं निवासत ॥ तथेति कृत्वा त्रयऽशतवारिगः
 जाऽवहरां प्रणम्य च समुद्रं संप्रार्थयन् नमस्कृत्य क्रमेण सतनुमालंभुः ॥ तदा प्रमदितमानसाऽसर्वे च ते वणिजोत्साहं प्राप्नुवन्त नित्यतः ॥ मस्माकं मुक्तमया प्राप्ति
 छिरिति वभूव ॥ ततऽक्रमेण चावगाहिरे विविधमी न कुलविचरितं तरङ्गफनावली अगाढतरसमुद्रं नीलं विमलरवे प्राभिनीरमिव विगतमेघं श्रुयं श्रुता

जादि वरं विलीनं समततोऽर्त्तहिततीरलेखमगाधमम्भोनिधिं मध्यक्रमेण प्राप्ता ॥ तदा सायाहू समयभूततीरं प्राप्नुंसु दुःखं मृडकिरणसवितरि कालमहोत्था
 तं परमभीषणगरु मदाशीविषभीममुखोलमभूत् ॥ भिन्नमानोर्मिविकीर्णकेनावली चरणनिलास्फालनभीमनाद ॥ उत्पातकलितैर्महद्भिर्विभ्रज्जताङ्गा
 सुरलोलजिह्वा नीलाभुजंगाश्वनैकशीर्षाऽयुगागान्तकालमिव विक ॥ नित्यसमुद्रतीरेषु बसति नाविक ॥ नागतावलिजकेचित् तस्य दुःखयोगतः ॥ तः
 स्मादुःखी महाकष्टी नरपत्न्यग्रहणं न हि ॥ अथ सन्निवृत्तया मास हाकमेति ममाधुना ॥ किंकर्तव्यमिदं त्रिंशे प्राप्ता प्रमत्तममादिकं ॥ कस्यापि दृष्टं दुःखं माभव
 नु कदम्बतर् ॥ इत्येवं ममानेकस्मिन् स्थाने तथागतधानुस्तुपजीर्णनाति विस्तरं श्रौत्य मेकं ददश ॥ तंचैत्यंगोपालकाः क्रीडया प्राबानेषु काचर्चितभग्नि
 ताचैत्योदरं दृष्ट्वा विमृष्येत्युवाच ॥ केन पापात्मना येन चैत्यभंगं च यत्कृतं ॥ अशोभनमिदं चैत्यं स स्मरं क्रीयते मया ॥ तत्सत्कारं कृतं येन यत्र भ
 ग्नादितत्र च ॥ सीरं चर्चितस्थानेषु शिलायेष्टिकचपि वा ॥ नाविक इति कृत्यान् पूर्ववत् शोभनकृतं ॥ अथ बुद्धप्रभावेन तस्मिन् काले चतत्रये ॥ त्रयश्शतवः

रिणकपश्यः शायान्निवस्य संसदा ॥ सार्थवाहसमायुक्ता नदीशीनारणाय च ॥ वरिणजास्तेतमाहूय चेन मूचू वणिर्गण ॥ भो नाविक वयं रत्नः क्षिपंगघास
 ॥ सर्वथा ॥ भगवान्नेतात्र संवीक्ष्य समुद्रात्पारयत्वा त ॥ इत्याकर्षे सधीवरो धीर आरयव्ययचाभीवीक्ष्य वाहिनं सीवां पुरतः समा रोप्याह ॥ भगवन्तो ब्रह्म
 ने स्थातुं महथ ॥ इदानीं स्वदेवतां स्मृत्वा धैर्यं मालम्य दृष्टुं निवासत ॥ तथेति कृत्वा त्रयश्शतवणिजाः ॥ वरुणं पुराणम्वच समुद्रं संप्राप्य वहनमारुह्य क्रमेण
 मालाङ्गं ॥ तदा प्रमूढितमानसाः सर्वे च ते वरिणो मनोत्साहं प्राप्नोद वन्न नियतं मरुमाकं मुत्तमयात्रा सिद्धिरिति ब्रुव ॥ ॥ ततः क्रमेण च वगा
 हिरे विविधमैतकलविचरित नरु कनावली अगाध नर समुद्रं नीलं विमल खड्गाभि नीरमिव विगत मेघं भुय्यां शुभाषादिव रं विलीनं समततोऽर्त्त
 हिततीरलेखमगाधमम्भोनिधिं मध्यक्रमेण प्राप्ता ॥ तदा सायाहू समयभूततीरं प्राप्नुंसु दुःखं मृडकिरणसवितरि कालमहोत्थानं परमभीषणगरुमः
 दाशीविषभीममुखोलमभूत् ॥ भिन्नमानोर्मिविकीर्णकेनावली चरणनिलास्फालनभीमनाद ॥ उत्पातकलितैर्महद्भिर्विभ्रज्जताङ्गा सुरलोकलजिह्वाः

नान

डा

नीलाभुजंगाईवनैकशीर्षाद्युगतकालमिवसंकटोभूत॥ ततः सनाविकः तैयारिजास्वजीवेनिराहितः भयविह्वलाचमिवीक्ष्यमवलंब्यनुवाच॥ अवधीर्यथमा
साहसंमाभैषी २ बुद्धं स्मरथ २ इतिवारिजाग्रेनिवेदयति॥ तच्छ्रुत्वातेवारिजायौद्वेतिनामास्मरणंनमस्कारं कृतवत्॥ इत्युक्तेसतिबुद्धानुभावेनमहोत्पातः क्ष
णद्विलियंगतोभूत॥ तद्वृत्तेसुनरेनतीरं तारयतिस्म॥ अथतेवारिजातमाहु॥ भोनाविकस्याधुनवप्रसादानीरमनुप्राप्तं॥ इत्युक्तामहतासत्कारेणाव
हुमानपुरस्सरन्॥ अतिसयनतरपन्यदत्त्वागघामेत्यारोचाततः संक्रामन्तिस्म॥ तदानाविकः तानसमादायवहनमारेष्यप्रतिनिर्वृत्यस्थितः॥ तदानाविकः त
रपन्यकावापनसंप्राप्यवरज्जानपानसुसमृद्धः सुरेवनतिवृत्तिः॥ भूतपूर्वभिक्षवः रत्नयुहोनाविकजर्मनितथागतधानुस्नुपतीर्णद्वारैराकृशलमूले
नतस्परार्जइहंरूपमनुष्णानिक्रान्तंमृद्विप्रतिभानंप्राप्तं॥ अथभिक्षवउचु॥ भगवन्साधुसुगतप्रबोधोहंवयंसराजादत्त्वापनीयं पुनस्तस्यकी
इहंप्रतिभानवद्॥ भगवानाहु॥ भिक्षवः सराजाधर्मेणराज्यंकारयति सर्वेपौरजनान्पारयतिपितेवपुत्रसर्वलोकाः कीर्तियशश्चक्षुरावन्ति॥ यथान्यायंत

११

कानक्त्यंकार्यदानमर्थिभ्योदत्तवानश्चमन्त्रार्थिकेभ्योदुःस्थंभिक्षवोसराजास्वराज्यविषयेसहस्राक्षवस्वसभ्ययेनंकृतवान्॥ ततः सराजाएकस्मिन्समयेस
र्वसन्निपात्यसभांकारितवान्॥ सदसितस्पनृपनेऽभिक्षुरेकः सपमागतः ४५४ शीलदुस्कृतेनैव कृष्णविष्णुरखंजकः॥ विभत्सरुपदुर्गन्धमलिनवरुद्रावृतः॥
निन्दनीयः सर्वलोकेषुवाकसीद्विश्वविभ्रते॥ तद्वृत्ताथसराजापि विचार्येनंप्रपृच्छति॥ कस्मादत्रागतोभिक्षोकथंतेपादरखंजकः॥ भिक्षुमुवाच॥ अनेन
किंमेहाराजममदुस्कृतकर्मणा॥ बाल्योत्पदादः खंजामे कृष्णविष्णुशरीरकः॥ राजोवाच॥ प्रबुद्ध्यागृहणेनापिकथमिथंशरीरकः॥ नदराजंनचचीवरने
नामैवभिक्षुरिहागतत्वं॥ भिक्षुमुवाच॥ भिक्षोदक्षिणीयायससाहशीलोभवशीलयुक्तेनानुचरः॥ इत्युक्तासराजादराजपात्रचीवदिकंदत्त्वामहतास
त्कारंभोजयतिस्म॥ ततोभिक्षोराजसंदर्शनमात्रेणखंजवाद्स्त्रायुकोमलासोजातोभूतः॥ क्रमतः कृष्णदिविलयंगतः॥ किंचित्शेषमात्रास्ति॥ नत
स्मभिक्षुस्तस्मात्थानादन्यपुदेहंगतवान्॥ ततः सर्वजनाश्चाश्चर्यप्राप्तास्वमाहु॥ अहोमहाराजः॥ पुरापवाधर्मनिधानभूतः तेनेदर्शयामात्रेनत

स्यभिशोः कृत्वादिपादखंडाप्रतिपुत्राभूत् ॥ तदा राजानुविचिन्तयति ॥ किं हेतुमायाभूत् ॥ वातस्यभिशोः ॥ ममविस्मयः ॥ प्राप्त्वान् ॥ **मैत्रेय उवाच ॥** भ
 गवन्कथं हेतुभूतस्यभिशुः तस्मिन्मायया वागतः ॥ **भगवान्वाच ॥** शृणु मे त्रैय तस्येदं निमित्तं कथयामि ते ॥ न मायया स्वभाविकैः सभिशुं र्याचिंतुं गतः ॥ किं
 विस्मयेन तेन भिक्षुर्दर्शयामास्य के ॥ पादखंडविनिर्मुक्तश्च धर्मतनून् ॥ ततो भिक्षुवश्चोचत ॥ परमाश्चर्यमद्भुतं ॥ भिक्षुभावे स्थितो वापि पादखंडा मभूत् कथं
 राजापि तदेव भूतो न च पितृसिद्धिवाक्यसः ॥ मनुष्यतो राजापि कथं प्रतिभानमीदृशं ॥ **भगवान्वाच ॥** मात्रेऽपकारि ॥ सभिशुः ॥ श्रोतुमिच्छति तत्कथं ॥ कथयाम्य
 स्पृष्टान्मं शृणु स्वभिक्षु पुङ्गवा ॥ ये मानवाः प्रमादेन मात्रापकारमाचरन् ॥ ब्रह्मभूतं हि पितरौ देवदेव तथा पुनः ॥ तस्मात्कारणात्माख्येदेकारयेत्मानपि त
 रावपि ॥ ये कुलेषु मातापितरौ सम्पत्कमान्यते सम्पत्कपुड्यते सम्पत्कस्त्वेन परिहृत्यते ॥ अथवा त्रेन पाने वरुणशर्यासनेन च तथा सपरिचर्या यामात्रा पित्रीश्चाः
 त्रिन्दितेन सत्कारं कर्तव्यं ॥ तत्कस्य हेतोः ॥ चण्डा मना प्रचलदेहविशालनेत्रोऽवाला कर्तुं सवपुषः शुभकिर्त्तयुक्तः ॥ राजपुत्रा विगतश्रमलभन्ते ॥ सर्वहितस्त्वगुमा
 र

त्जनेषु दानात् ॥ भिक्षोस्तस्य पूर्वाचरितानि श्रुत्वा तां कथां ॥ भूतपूर्वा भिक्षवः कावेरीनाम नगरमासीत् ॥ तस्मिन् नगरे स पूर्व कुशलदा नहीनात्यर मदारिद्र्यकृशी दोना
 नश्चेष्टी प्रतिवसति स्म ॥ तस्य द्वौ पुत्रौ वसिष्ठः ॥ एको बालश्चैकदहुरः ॥ तदा पितरि कालगते दहुर पुत्रेण मातरं विधेयितः ॥ नित्यं क्रोधेन परस्ववचनेन वाचयति ॥ वा
 चपानपरिमात्रं दत्त्वात्मना भक्षितेन मदा ॥ तदा मात्रा मनसि व्यथया पुत्रमुवाच ॥ पुत्र त्वेकिं कृतं तवानुडावाला जानकः ॥ स न्यपि वति बाल्यान्नेन कथं वर्त्तिष्यिष्य ॥ त
 द्युत्वा तेन मानुरीक्षया क्रोधेन मातरं पादेन दृष्ट्वा निर्गच्छेत्तेव च न आह किं ॥ तथापि मातुर्हृदये दुःखशाल्येऽपि स्वयं प्रशांत्य चोक्तो ॥ मामे पुत्रका स्य कर्मणो वि
 षेकमनुभवेथा इति चिन्त्यस्थिता ॥ अथ स श्लेष्मि पुत्रः ॥ रोषेण प्रशङ्काभूतत्वात् स रोषेण मातरमुवाच ॥ ररे मातमातिप्रमृग गृह्यत्रेऽस्मिन् तत्र गच्छति ॥ माता
 उवाच ॥ कुत्र गंतव्यं मे पुत्रकोपराधोस्ति मे सुत ॥ मावदसीदृशं वाचं मा क्रोडं सहसा बुजेत् ॥ ततः सदहल पुत्रेण मातुर्वचनमवचनं कृत्वा स्वाधीनेनावस्थितः ॥ अ
 थ सा तस्य माता कीदृशं पुत्रं प्रतिपालयति ॥ **तदनन्तरं तस्य दहल पुत्रस्य गृहाचारका विप्रहीना भूतत्वात् महत्कष्टतरं दुःखमनुभूतः ॥ तस्य पादे वि**

करोमुत्पादकविषयं जपादोभवति ॥ किञ्चित्कार्यं कर्माणि न सुकराकर्तुं ॥ अशक्तत्वात् क्रमेण स्वदुष्कृतानि मार्गाणि परिवेष्टादिरुपवर्ति ॥ ततः विषये हि न त्वा सन्मवि
हीनमेव च ॥ आस्वस्थामनिदो हनेन नित्याभवेत दुःखमेव प्राप्नुवान् ॥ अथ सचिन्तयामास हाहा कष्टं तं मम ॥ अधुना किं करिष्यामि कुत्र गच्छाम्यहं नृभो ॥ इत्युक्त्वाः
वीडुयाते मातरं न संभाव्य किञ्चिदपि भिक्षुरहं मिति वक्ष्यामि स्वगृहान् प्रकान्तः ॥ ततो पक्षत्रभयेन सकालतो मूतः ॥ ततो मातर्ययकारकतेन कर्मणो विपाकेन
नरकेषु पपन्नः ॥ ततो यमदुतेन परिगृह्यान् नरकेषु क्षिपन्ति ॥ तस्मादुत्क्षिप्य अयोगहसमोपेनीयने परमविस्तरमहो श्रयसमानुरूपकारी द्वारा येष्यते ॥ ततो अ
त्यन्तं प्रविष्टः ॥ तत्रास्य दारपिहितं ततो त्यन्तं प्रविष्टः ॥ प्रविष्टमात्रेण तस्य मस्तके यो मयं चक्रं महा प्रमाणं तस्य मूर्द्धि प्रादुर्भूतं ॥ दारकपातपिहितं तस्मात्पापादा
दित्तं चक्रं भूमतिसं प्रज्वलितमेव ज्वालिभूतं तस्य शिरसि पद्मयशोनिन प्रसरति सोऽस्माहारः ॥ ततः सकथयति ॥ अहो हि वेदना कष्टं केन वदुष्कृतेन च ॥ मेर
क्षकजनाकशिदागद्यतित्वदीरित ॥ इह कर्षते कर्म ॥ इह कर्म प्रवर्तते ॥ तत्र प्रवर्तते कर्म ॥ यत्र कर्म विपश्यते ॥ न पुनरास्पन्निकर्मनिकलकोटी शतैरपि

सामग्रीं प्राप्य कारं च फलं निरवलुदेहिना ॥ तेन कर्म विपाकेन चक्रं बहति मस्तके ॥ आदिप्रं प्रज्वलितं मम प्राणपरोधकमिति ॥ अथ तस्मिन् गृहे आकाश
शब्दे निर्गतः ॥ कस्त्यारक्षति ॥ केन रक्षसि दुष्टत्वं पापात्मा मातृद्वेषक ॥ त्वविधमागते तत्र तस्मादुःखान् प्रमुच्यते ॥ तदनंतरं शतवर्षपर्यन्तं तथा वि
धपुरुषं तस्मिन् नृयो मय गृहं समागतः ॥ प्रविष्टमात्रेण तस्माच्छ्रुत्वा तस्य नवागतपुरुषस्य मुद्दिचक्रं प्रादुर्भूतं ॥ सकूशीदस्य पुत्रतस्मान्नरकान्मुच्यते
पुनरेव दारिद्र्यकुले जातः ॥ तत्रैव मातपितरौ कालगतौ ॥ कालगतस्य तिरकार्काभूतः ॥ पुनरेव पादशोचं न न स्पति पादखंजकुषाविषोभवति ॥ इहैव जन्म
नित्याचको भूत्वा भिक्षुरहं मिति वक्ष्यामि स्वगृहान् प्रकान्तः ॥ ॥ एवं भिक्षवः ॥ स दुःखी लभिशुः ॥ तेन मातृद्वेषेण पातकेन कुषाविषपादखंजो भ
वति ॥ अथ तस्य भूतानुजदहलो नृजो भूत्वा मातलं सम्यग्मानितं ॥ पूजितः ॥ सम्यक् परिहृत्य तेन ॥ तेन पिराप्रदानकृतेन पितृलोकासन्नपित ॥ तस्य
पुराणानुभावेन गृहतिराजवंशे रत्नव्यूहस्य नृपतेः ॥ पुत्रं भूत्वा तं भुव्युह राजकुमारमासीत् ॥ तस्मान्न हि भिक्षुवो येषां मातपितृष्वपकारं मनसो

॥ पिमां चित्तयदिति ॥ ॥ एवं मुक्ते समेयेय ॥ संहर्षित रोमकपजातो भगवंत मेदवोचत ॥ प्रवोधो हं भगवन् प्रवोधो मुगत् ॥ इह कषापरतेन इत्थम
 नुभूतं केनोपायेन यत्नेन तस्य भिक्षोः पातकक्षयो भवति ॥ भगवानाह ॥ इह शीमातरी अपकार कृते इत्थं कृते वनमुच्यते ॥ अथ पुनरपि भगवाः
 नाह ॥ ॥ मैत्रेय एतन्मुहो नाम भूपा र परमपुण्यवान् पुनरपि कस्मिन्निदिने चिंतयामास ॥ अहं रद्वेति जीर्णाङ्ग ॥ ४ ॥ स्थास्याम्येवं कियच्चिरं
 अवस्यं देवयोगेन यस्यामि मरणं ध्रुवं ॥ सर्वमनर्थं राज्ञं विषयो यो भोग्यं महाघोरं भयं करमृत्युस्य भयाकुलमनित्यमसारकमिति विचिन्त्यागा
 रमधावशितुं मनो नरमते ॥ तदा सराजा पुत्रं शुभं व्युहं च मंत्रिणामां त्यैवमाह ॥ पुत्र शुभं व्युहं अत्रा अहं जार साक्रानो नूनं स्याज्जीर्णो नैव ॥ तदा
 रोगाभिभूतोऽपि बुजोयं मरणं ध्रुवं ॥ तस्य बुजितुं मिथ्यामिहोय ॥ ४ ॥ आयेन वत्सना पुरा मृत्युरिपुं हन्ति गृहा संरक्तमेव वा ॥ तस्मान्न सारभीता मे बहुधा भयसंक
 या ॥ नात्र स्यातुं मनोरम्य गच्छामि बुद्धमाश्रमं ॥ ॥ भो पुत्र शुभं व्युहं मम पूर्वपुण्यानुभावेन गौतमेन शौद्रोदनेन मद्यं व्याकरोतु ॥ अचिरेण तथाग

नो भविष्यति तेन पुचोडित ॥ अहमेव बुद्धो भवेयं पदिमायां चं पकवन्नो मं लोकधातु बुद्धश्च मेकमस्ति तत्र गच्छामिति ॥ ॥ तस्मान्मया यथा प्रो
 क्तं तथा चरितुमर्हसि ॥ प्रजानां पारनं कृत्वा धर्मनीत्या समाचरे ॥ लोकान्माखेदयेन्नामे ॥ कुलधर्म समाचरे ॥ परेऽपि दया युक्तैर्दानं हि श्रद्धया कुरु ॥ प्रा
 णातिपातादनादानकाममिथ्यादिना कुरु ॥ मामृषावा दपैशुन्यं पाहृष्यं सभिन्नमेव च ॥ माभिप्राव्या पादोर्वैर्मिथ्या दृष्टादिसत्यजे ॥ सतानि तानि सर्वाणि धार
 येदृच्छेत्तया ॥ पापानां मूलं ह्यसौ हि सुगते नैति देशित ॥ इत्थं कृतेऽपि नृपतेरीतया न भविष्यति ॥ अप्राप्तभ्यासि सर्वेषां लोकानां मधिप ॥ पुभू ॥ सर्वधर्मानुशा
 स्ता च सर्वसत्यहृता र्थभृत् ॥ तत्कस्माद्वेतो ॥ धर्मेण बद्धं ते तेन धर्मेन धनवर्द्धते ॥ धर्मेण धनसाध्यन्ते ॥ धर्मेण कामसिद्धयति ॥ कामसिद्धेन मोक्षं च प्राप्यते ना
 त्र संशय ॥ अनेन ज्ञानमार्गे निशाश नृपति ॥ सुतं ॥ ज्ञानं कुशभयनैव कुंचितं स गजो यथा ॥ न नामपि नरं तेन श्रुत्वा वाक्यं वचामृतं ॥ धृत्वा ज्ञाते यथा तात प्र
 जानां प्रतिपालने ॥ इति पुशाश्रपततो भू प्र एतन्महामति ॥ प्रवोध पुत्र पत्न्यादिं बुद्धश्च त्रययौ मुदा ॥ ॥ एतस्मै त्रेय पुनर्भू प मार्गं गमनं कथां दद

शंभूपतिजीरापिनार्यमार्गकेथस॥ प्रवाहितंनपारणीयंतद्दर्शणेनप्रवाहितं॥ प्राकप्रवाहितंकेनइदंनिंतुप्रवाहितं॥ आश्चर्य्यतिष्ठितेभूपआकाशदेनमन्त्रिवान्
 पुरापवास्त्वंमहाराजत्वन्मुभावाप्रवाहितं॥ भग्नभूतापनालीयंनुनमत्पन्नरेयत॥ त्वनुधर्मतनुरेवंजानिहिकिलभूपते॥ **॥ राजोवाच ॥** नशातोहमेवच॥ त
 स्मान्प्रचरितोरजावनखरांसमहत्तमं॥ तत्रानुप्राप्त्वाहंफलपुष्पमहीरुहान्॥ तदयदृशमेकनुमूलोत्पात्यैवस्थितयद्ग॥ भूपति॥ दृष्ट्वात्रेणपूर्ववदुत्थिता
 गत॥ तदाकाशादुवाचैनंश्चाघ्यतीयोहिभूपते॥ पादपोयमरेतन्योउत्थित॥ स्मृत्वाहंभगत॥ **॥ राजोवाच ॥** नशातोहंस्वतु॥ तदनन्तरमार्गेषुवाहणेनयमार्गता
 ॥ कुरुविषुविहीराणांक्षिः आस्वास्थं वप्रपुसदा॥ तान्दृष्ट्वा सचभूपालोविचार्य्येनांप्रपृच्छत॥ वांस्त्रेण॥ कुत्रगंतारेकतमाभस्याइहागता॥ **॥ वांस्त्रेणोवाच ॥**
 ॥ कुशलंतेमहाराजस्त्वयुहेतिविश्रुता॥ नान्येस्तुकार्य्यमरकाकंगधामतत्रराजनि॥ सराजाइहमात्रेणहीराणांक्षीप्राप्त्वाचसुवैः सुभांगाभवन्तिपुष्पाः
 नमुंचतिपापाराशये॥ **॥ ततोसरवावांस्त्रेणोवाच ॥** अहोऽभ्याचर्य्यप्राप्नोहंसखोर्किंकेनहेतुना॥ चक्षुर्विहीनेनश्चक्षुप्राप्त्वाधुना॥ पत्यं

१५

गकुरुसंगस्त्वंसुभांगोभवतितेपुन॥ अनेनपुरुषेनैवदृष्ट्वात्रेणमुंचति॥ सखेयुवयोविकारांगोभयतेअदि॥ सानिधंकुरुनेदानीपृथामेनंवयंस
 खे॥ हेतुभूतमयंसत्वंनचप्रादेशिकपुमान्॥ कस्मादागतस्त्वंभोभवेत्किंपुरुषवर्भ॥ पुन्येनोपचितामार्गेश्रियभिप्रभवोऽबल॥ **॥ राजो
 वाच ॥** वांस्त्रेणकिंनजानीथरत्नयुहेतिविश्रुत॥ कथमिथ्यामहंभडतत्रगच्छमिसाम्युतं॥ तदावांस्त्रेण॥ प्रीतिप्राप्तोऽसौमनस्यजाता॥ तस्मैरा
 जेआशीर्वाणेमकुर्वन्॥ जयोभवन्भूपेदुत्थयायन्मनसेप्सितं॥ तत्सर्वंप्राप्त्वास्त्वितिपुण्यश्रीयासुशोभन्॥ वांस्त्रेणतथास्तुमेइत्युक्त्वाससत्का
 रविशेषेऽपुजयित्वाविससज्जयतिस्म॥ ततोवांस्त्रेण॥ पुसादप्रतिलप्रास्वमाश्रमंप्रकानोभूत॥ **॥ मैत्रेयआह ॥** केनपापैर्भवेत्कारणाकु
 र्वविषुकथंभवेत्॥ इत्थिंभूतद्विजाप्येवंअहोकवनरस्यच॥ मैत्रेयनेतथापुकोभगवानाहुतंपुन॥ दृष्ट्वापुदृष्ट्वाकुर्वतेः मिथ्यायासपथंकृतं॥
 चक्षुर्हीणोभवेत्तेनस्वार्थनिपटुकार्य्यकृत्॥ राजकार्य्यधनंहत्वाभाणकारिकृतोद्विज॥ किंचिद्वत्तापरस्वेवस्वगृह्णीयतेपुन॥ तेनकर्मविपाके

न कृष्णविरतनुदिज ॥ यत्कृतं कर्म पाकेन तत्फलमश्नुते तथा ॥ मैत्रेयोवाच ॥ पुबुद्धो हं भगवान्पुबुद्धो हं सुगत ॥ अथ सराजाचम्य कवराणि लोकघातो वुः
 दुःखत्रं प्राप्नुवान् ॥ तत्र बुद्धसत्रे विमलप्रभानामचैत्यमनोरमदर्शनीयप्रासदिकं दृष्ट्वा परमप्रीतमेवा तस्याश्रममुपाश्रितवान् ॥ पर्यंकमाभ्युत्त
 जुकायं पुण्ड्रिधाय ध्यानागमे स्थितः ॥ ततः तत्क्षणं चाभिज्ञत्वं प्राप्तः ॥ क्रमेण रत्नाकरे नाम तथागतो हं प्राप्नोभु ॥ मैत्रेयोवाच ॥ भगवन्तथागत
 धाम्नुपजीर्णधारणानां कीदृशं फलं ॥ तथागतस्तु पविस्वानां स्थापनानां यतः कथं कीदृशं स्यात्फलं ते वां तत्सर्वं देशय प्रभो ॥ भगवान्ब्राह्म ॥ आश्रो
 तिनं पूज्योक्तः क्षयितसकलुषो लोचनानन्दपात्रः ॥ सौभाग्यश्रीनिधानसमुपचितवलाकान्नगोत्रो यस्य सखीः तेजस्वीकान्तरूपः प्रवचनचतुरोः
 दन्तसर्वेन्द्रियागोः ॥ यो यो धीमान्मुदाता भवति भगवन्तो बुद्धविम्बनिधाय ॥ ॥ यावन्तः परमानवो भगवत्स्तु पविस्वेषु वा तत्कर्तुं दिवि भूतरे च
 नियतं तावन्ति राह्या न्यपि ॥ रूपा रूपसमाधिसंपदं खिलं तुक्ता च सर्वं सुखं ॥ भजे जन्मजरा विपत्तिरहितं प्राप्नोति वोद्गपदं ॥ ॥ द्वात्रिंशताभ्युत्तवा

रुगात्रः सलक्षणे लक्षितचक्रवर्त्तिभिर्वोजितानां जितदोषशत्रुस्तथा गतिं यः प्रतिमां विवर्त्ते ॥ ॥ इन्द्रियानामवैकल्यं स्त्री च दुर्गतिदूरताः
 जन्ममानुष्यकवंशं उच्चैरादेयवाक्पता ॥ ॥ याति श्रुतिस्मृतिर्धैर्यमभिवाञ्छितसंपदः ॥ स्थानेष्वभिनिवेशं च रोगादिभिरवोधने ॥ ॥ सम्भो
 धिरिति जायते विष्वाः साधुसंमता विधाय बुद्धप्रतिमां स्तुपं वा प्राणिनां मुदा ॥ ॥ न दानिदं स्पन्दरिदुभावं न पुष्पतपिनचहिनजन्म ॥ न चापि
 वैकल्यमिहेन्द्रियानां यालोकनाथप्रतिमं कारोति ॥ ॥ एतत्संक्षपन्तः पुराणज्ञातयंचैत्यकर्मसु ॥ न शक्यते जिनेऽसर्वः वक्तुं सर्वं मया कथं ॥
 ॥ इति श्रीद्विंशतिपुराणे साहजवदानकथायां जीर्णोद्धारणस्तुपविम्बकथापरिवर्त्तनामवधोऽध्यायः ॥ ॥ अथानन्तरं मैत्रेयो भग
 वन्तमुवाच स चैत्यानां बुद्धविम्बानां स्नानानां कथ्यते फलं ॥ भगवान्ब्राह्म ॥ अतीने शृणु मैत्रेय स्नानस्य फलमुत्तमं ॥ चैत्यानां बुद्धविम्बानां वक्षतोः
 कार्यहेनवे ॥ नानागन्धिः सुगन्धैः स्नपयति सुगतं पुष्पधूपान्तरागैः ॥ यो वा पूजां करोति प्रमदितमनसा श्रव्यवादिनुशब्दैः ॥ मन्दकिन्वा विक्लमभक्त

नरुमयशरोजस्पर्किंजल्करेण व्याप्रायांस्त्रासोत्तेसकलकलितलोक्षालितोयतिमोक्षं ॥ दिव्यश्रीपीनतुङ्गस्तनत्रघनजनागात्रविशोभितायां
जुम्भज्जाम्बुनदपुच्छतसुरभिरसोद्गारगन्धसिपत्नां ॥ मन्दाकिन्यांसुरैश्चाष्टपुतिदिनमुदकक्रीदयायडमन्ते ॥ नानागन्धोदकेनस्तपनफलसिद्धं बुद्ध
भहारकस्य ॥ एवंमैत्रेयमहानुसंसातथागतेषुकृतपुराणानिस्वल्पमपिवहुफलं ॥ अथतस्मिन्समयेभगवान्सर्वसमाश्रितलोकानांकाशादे
नार्थदुर्णकोशाद्बुधिविवरन्तराद्विद्याप्रभासुत्ससज्ज ॥ तथाप्रभवयात्रिसाहसुलोकधानुमवभास्ययावद्वापुपर्यन्तमवभासयतिस्म ॥ तत्रै
कपुद्गेशो धर्मकोशवतीमहानगर्वाधर्ममतिनामश्रेष्ठिपुतिवसतिस्म ॥ सचमहाधनोमभोगोविस्तिर्णपरिवारोधनधान्यसम्पन्नो गृहशत्रुः
आनदासदासीप्रेषकजनसंपन्नः ततस्तथाप्रभयासर्वावनेगृहंवासाभ्यन्तरमवभासितं ॥ ततस्तथाप्रभयातस्यशरीरंस्पृष्ट्वाप्रहृदिन
मनाकथयति ॥ अहोकस्यप्रभावस्वनभूतो नभविष्यतिहेतुभुक्तंकेपुद्गेयं ॥ इत्युक्त्वा तस्मीमभूत् ततोभगवन्तोलक्ष्मिजालप्रभायागाथामभाषत

प्रभावविषयोऽस्य बुद्धस्य च जगदुरे ॥ तस्मात्सर्वप्रयत्नेन बुद्धभक्तिक्रियाकुरु ॥ बुद्धतेन विजानीहि सत्त्वानां मोक्षदायकं ॥ भवाम्भोधिनिघ्नानां क्लेश
जालविमोचनं ॥ शरणा मनाथ भूतानां रोगशोकविनाशनं ॥ तारनं सर्वसत्त्वानां संसारदुःखसागरात् ॥ इत्युक्त्वा न हितो भूत् ॥ अथ स धर्मम
तिश्रेष्ठिबुद्धे भगवति पुसन्नप्राप्तो घजातेन पूजापुरस्करेण पुष्पधूपदिना पूजार्घ्यं दत्त्वा पुष्पांजलिं भगवते प्रक्षिप्तवान् ॥ ततो बुद्धानुभावेन सर्वपु
ष्पानि पुष्पमण्डपे चतस्रु ॥ धूपो भुक्तवत्संस्थितं शितनीलपीतहरिताम्यं विचित्रमिव शिरसि लंकृतो भूत् ॥ अथ स श्रेष्ठिबुद्धे भगवति चित्तं प्रसाधन
मस्कारं कृत्वा बुद्धमनुस्मरन् सुखेन तिष्ठति ॥ ततस्तस्य श्लेशिन अल्पायुत्वात्कारंगत्वा तस्य पुराणप्रभावेन त्रायत्रिंशेषु देवेषु पन्न ॥ ततस्तद्विद्युभिः
सहस्रं दकिन्यां स्त्रात्वा सुखलीलया तिष्ठति ॥ ततस्तत्पुण्यविपाकेन रत्नकुटागारे निषप्रस्वर्गस्वर्गाद्भूमतिरमित्याकिडीत्वाक्रमतश्च सरत्नमतीति
रवातवान् ॥ ततश्च शक्रो देवानामिन्द्रः सुधर्मायां देवसभायां बुद्धस्य वरणं भाषन्तं ददर्श ॥ अथ शक्रो देवेन्दुस्तं देवपुत्रं कुटागारसुप्रकुशलमलंदकः

चगाथयापुत्रभाषत् ॥ गात्रं केन विसृष्टं कांचनं निभं पचोत्पलाभं तव गात्रं श्रीरतुल्यकृते यमिह ते देहान्पुमानि शृता ॥ वक्तुं केन विबुधपुत्रशब्दं
 चामीकराभं तव बुहित्वं मम देवते फलमिदं यत्कर्म जंतुस्यते ॥ एतन्मतिदेवपुत्रोवाच ॥ स आ वको नरादित्य आकीर्णः वल्लभः ॥ तत्कर्म
 कृशलं कृत्वा राजते त्वधिकं मम ॥ जलजे तु विभुद्रां भवदने कान्तदर्शिनः ॥ शक्रः प्राह ॥ अहो गुणमयं शत्रुं सर्वदोषविवर्जितं ॥ यत्र न्यस्तं त्वया वी
 जं मिथं स्वर्गोपपन्नये ॥ को नास्ति येन सुवरकाच्च न शिरागौरं ॥ बुद्धं विभुद्रकमलाय तत्पौरुषं नेत्रं ॥ यत्राधिकारजनिता न्यमरीषु तस्य रेजुर्मुखानि गगरो
 धिव पूर्णचतुः ॥ धर्मतारवल्गुदेवपुत्रस्य अचिरं उपपन्नस्य ॥ त्रीनिचिन्तामुत्पन्नये ॥ कुतश्चुतः कुतोपपन्नः केन कर्मणेति ॥ स पश्यति मनुष्य
 भ्यश्चूतः प्रणीतेषु देवेषु चायं त्रिशेषुपपन्नः ॥ भगवन्नो ह नि केचिन्नं प्रसाधेति ॥ तस्य देवपुत्रस्य चेत्तस्यैतदभवत् ॥ नममश्नति रूपं स्यात्प्रदहं प
 र्युषितं परिवाशे भगवन्नदर्शनायोपसंक्रामयेयं ॥ इति स देवपुत्रसर्वाङ्गविराजितगात्ररत्नचूडामुगन्धादिसंशुद्धदेहः अनेकदेवपुत्रसहस्रे

ण परिहृतैः तेनैव रत्नकुटागारेण सह भगवतः सकासमुपसंक्रान्तः ॥ ततो भगवन्तं दिव्यपुष्पैरवकीर्त्य भगवतः पुरस्तात्निर्घर्णधर्मश्रवणाय ॥ अ
 थ रवल्गुभगवान्स देवपुत्रस्याशयानुशयधानुप्रवृत्तिश्चात्वा चतुरार्यसत्पुतिवेधिका धर्मदेशनाकृतवान् ॥ यांश्चत्वा तस्य देवपुत्रस्य विंशतिशिरवल्गुस्य
 मृतसत्कायदृष्टिशैलं ज्ञानवजेन भित्वा श्रोतापतिफलं साक्षात्कृत्य दृष्टस्यो विरुद्धानमुद्धानयति ॥ इदं मस्माकमदनेन मात्रा न देवताभिः न राजाने
 ष्वजनबंधुवर्गेण कृतं ॥ यद्भगवता ह धिरश्रुमुद्रालंघिता अस्ति पर्वतापि हिता अपायद्वाराणि विवृता स्वर्गद्वारानि पुतिस्थापिता स देवमानुष्यघ्निता ॥
 नवानुभावपिहितः सुघोरे ह्यपायमार्गे बहूदोषयुक्तः ॥ अपावता स्वर्गगतिमुपगुणा निर्वाणमार्गश्च मयोपलभ्यु ॥ त्वदाश्रयाच्च प्रमपेतदोषं मया प्रभुद्रं
 सुविभुद्रचक्षुः ॥ प्राप्तिं च शान्तं पदमार्थकान्तं तीरां च दुःखार्णवपावसास्मिन् ॥ नरवरे नृनरामरपूजिते विगतजन्मजलामरणान्नभये ॥ भवसहसु सु
 दुःखमदर्शने फलमहोन्नमुनेन वदर्शनं ॥ अथ देवपुत्रो भगवतश्चरणयोः प्रणिपत्य संजातहृषसुरलोकाभिमुखं दिवजुगाम ॥ अथ स देवपुत्रो

वरिणिगिवलपुलाभः सशसम्पन्नश्चकर्वकः ॥ शूलश्चजितसंगामः सर्वरोगपरिमुक्तश्चानुरोययाविभक्त्याभगवत्सकाशमागतः ॥ तथैवविभक्त्यास्वभवः
 नंगतः ॥ **॥** यं दृष्ट्वा संदिग्धमनसो भिक्षवो भगवन्तं प्रपद्युः ॥ कानिकस्मान्निकृतान्युपचितानि सदेव पुत्रस्य दृशी विभक्तिरशतः ॥ अवलकेन कुशलः
 मलेन समत्यागतसदेव पुत्र इति ॥ **॥** अथ भगवान् शरणं नुष्मीमास्थाय सर्वावर्तं भिक्षुगणमाभिमन्त्र्यैवमाह ॥ भिक्षवो वः किमाश्चर्यं भूतं तद्देतुम्युव
 क्ष्यामि श्रूयतः ॥ उप्रे वीजं अंकुरः स्यात्पृथिव्याः तस्माद्वल्ली सुप्रजाता सुपुष्पा ॥ वेत्सी शाखा बहुपत्रा फला म्माः ॥ लोके तद्द्रोयमेवं प्रकाराः ॥ वीजो उप्रे हिवरो
 वीजं कुलो हि महान् यथा वीजं कुलो पृथिव्याः धरणी तरा ह्येता प्रजातान्येषां म्मा प्रजातानां बहुशाखा पत्रा स पुष्पजाता ज्ञानरे फलं पुंसि ह्यसु बहु प्रका
 रान् ॥ **॥** तथा मनुष्याः बलश्रद्धा वीजं सुपात्रक्षेत्रे प्रतिरोपयन्ति ॥ तदुद्धवं वृक्षतनी च कश्चीत्ययं नयन्ति स तं फलन्ति ॥ तस्मात्कस्यचिद्विक्षो वीजं कु
 लमहतरं ॥ सर्वेषां चैव वीजानां पुराण वीज सुवीजकं ॥ **॥** तत्कस्य हेतोः ॥ भूतपूर्वं हि भिक्षवो १ तीते धन्य संख्यं यकल्पे मद्भानामजानपदे कुशिनग

१९

रपत्तनबले भगवतः प्रभूतरत्नस्य तथागतस्य धानुस्तुपमेकमास्ति ॥ तस्मिन् नगरे विभवविहीनमहादीनपरमदरिद्रशान्तमतिर्नामक्षीष्टिप्रतिवसं
 तिस्म ॥ तस्यानुजविगतमतिर्नामतयोः मिलित्वा ताभ्यां मनेकयत्नेन धनाज्जनं कृतं तथापि न फलमभूत् ॥ तत्कस्माद्देतोः पूर्वकुशलदानहीनत्वात् ॥ ततः
 प्रभूतरत्नतथागतस्य शासने समुत्पन्नः प्रकृतिपरिशुद्धिर्नामोपाशिकप्रतिवसतिस्म ॥ स धर्मचिन्तकः करुणाचिन्तकः करुणाचिन्तमुपस्थाप्य सर्व
 सत्त्वैर्भ्यर्चित्य धर्मदेशयति ॥ **॥** तथैव ॥ ये केचित्पश्चिकेकाले सर्वपफलमात्रं तथागतस्य शरीरधानुं पूजयिष्यन्ति ॥ तथागतधातुपूजयिष्यन्ति ॥ ते
 षां सर्वकर्मभयोः क्षतसः पेशुन्यपापका अकुशलानुःखधर्मान् क्रमिष्यन्ति ॥ ये ये मानवाः तथागतधानुस्तुपं प्रदक्षिरां कुर्वन्ति पूजयन्ति स्वदोषप
 रिहारार्थं ते प्रमादाद्भुग्मागम्य प्राणिवधादिदोषं विललं भवेयुः ॥ शुभानि धर्मपरिशुद्धधर्मपूर्वानि पापानि विशुद्धधर्म ॥ अहो हि धर्मपरमार्थधर्मपवि
 त्रधर्मशुभकारिधर्म ॥ **॥** अथ सदरिद्रपुरुषो बुद्धस्य धर्मं श्रुत्वा प्रसादजातानि त्वमेव धर्मं श्रोतुं गच्छतीति ॥ तथापि पापान्तेजान्ते तदानुजविगतमकि

जातिभूतारम्भाच्च ॥ भूतार्कितवमर्जोदयवहायकार्यधर्मभूतेन किं च यासहवर्त्तनेन शुकरकर्म परसकभूतावर्त्तयामि इत्युक्तास्वगृहानिगुमे
 स्वदेन अन्यस्य पुषको भूत ॥ अथ सदरिड ॥ भूतावियोगे सविचित्रव्याकुरिभूतान्तथापि स्वयमेव मनप्रशान्ते धर्मे पुचिनापरे व्यवस्थित ॥ अथैक
 स्मिन्नेरक्तकावायवत्पत्रधारिभिभुरेकदालमूलेष्वतिष्ठत् ॥ पिरापात्रयाचितं ॥ तद्वक्ताशीघ्रमेव गृहं प्रविश्याडासीत्किञ्चित्त्रिविधेते ॥ आत्मनाहा
 रायपरितानितरादून्येव संतिसहसा गृहीत्वा तस्मै प्रायच्छत् ॥ भिक्षुरपियातेन दत्ततथा गृहीत्वा उवाच ॥ ॥ दरिडेपि च पुरापात्मा दरिडेत्यागदुल्लभा
 ॥ तस्मात्पुराणानुभावेन दरिडं त्वत्पुण्यं ॥ भद्रं भवतु ते भद्रं नाशयतु अभद्रकं ॥ बुद्धो भगवन्निप्रसादात्स्व तेन स्वर्गोपपन्नय ॥ इत्युक्तान्तर्हि तो भूः
 न ॥ अथ सदरिडस्येतदभवत् ॥ किं कर्त्तव्यमिदानीमेऽधिकजन्मच जीवितं ॥ विभवस्त्विहीनेन मरणांशोभनं भवेत् ॥ पुनरपि तस्येतदभवत् ॥ प्रकः
 तिपरिशुद्धिनामापाशकसकाशाद्रमं भूतमेयेकेचित्पश्चिमेकाले सध्वपफलात्तात्रं तथागतस्य शरीरधातुं पूजयिष्यति ॥ तथागतस्य धातुं स्तूपं पूजयिष्य

20

नि ॥ तेषां पूर्वकर्माद्यरणानि क्षयो भविष्यतीति ॥ यापक्षयत्वाच्चिन्नपरिशुद्धिने चिन्नपरिशुद्धत्वाधर्मपरिशुद्धने ॥ धर्मपरिशुद्धत्वात्तेनैव फलं लभ्य
 ते ॥ तथा भूतमेपरिशुद्धधर्मेति ॥ ॥ अथ तस्येतदभवत् ॥ तथागतपूजयामिति ॥ प्रभूतरत्नसोपनिर्वाणगत ॥ तथायस्याधानुस्तूपमस्थितम
 हंपूजयेमिति ॥ पुनस्तस्येतदभवत् ॥ सामग्राचविहीनेन किञ्चिधरपि पूजयेत् ॥ पुष्पधूपं तथागन्धं दीपनैविद्यमेव च ॥ एतेर्विधिं विना पूजां किंपूजाफ
 लमाप्स्यते ॥ इति दरिडः समनुशोभ्यति स्मृतिदीनमानस ॥ अथ तस्य धर्मभूतस्य पुन्यान्कृपतोडेनेव प्रचोदयति स्म ॥ तस्य मनसि एतदभवत् ॥ नम
 मप्रतिरूपं स्याद्दहंतथागतधातुस्तूपउपासितव्यपानीयमात्रेणान्नं कर्त्तव्यं ॥ इति मत्वा मृन्मयघटं गृहीत्वा कौशीकानद्यांतीरे स्नानं चापि प्रकल्पि
 तं ॥ तदा घटात्पतितानि रत्नानि विविधानि च ॥ ततः स शान्तमतिः तानि द्रष्टुं प्रसादजातो मनस्यभूत् ॥ नमस्करोमिस्तूपाय चैत्याय धर्मधातवे ॥ नि
 र्यातयामि रत्नानि चैत्याय शुद्धचेतसा ॥ ततः स पतिनिवृत्त्य नद्यां स्तीरे गच्छति ॥ ददर्श सदरिडेण रत्नानि च समाकुला ॥ वज्रवेडुर्यमर्यानि मुक्ता

मानिकावाहुलं ॥ कर्केटनेदुनीलदिपुष्परागादिना तथा ॥ नम्राऽप्रवाहंशोभित्वा प्रससारशिकतासुले ॥ बुद्धपुण्यनुभावेन दारिद्रेणाचिरेन च ॥ अहोगु
 णमयंशत्रं सर्वदोषविवर्जितं ॥ सेवया स्वल्पमात्रेण प्राप्नोहं सफलं पदं ॥ ततः समहाधनो भूत्स्वकृद्देवीरगासरिसमूहे रितस्ततः प्रवेशितमिव फ
 लो भूत ॥ ततः प्रभृतिभिराशाराजमान्यैमारभ्यैवास्त्रैः संमानितः साधुभिलोकसंमतो भूत ॥ साधुसन्पुष्टस्य लोकप्रवातवान् ॥ अथ सश्लोऽहो
 सितमना हर्षसौमनस्यजाता बुद्धे चित्तं प्रसादयामास ॥ ततो दिनमासा तया तस्यैतदभवत् ॥ अहो बुद्धप्रभावे हि अचिन्त्यसंपदं पदं ॥ भिक्षो
 रशिषः संप्राप्ता दारिद्र्यं दुःखितं गतं ॥ अथ सश्लोऽपि मरुता सत्कारेण स्तूपेषूत्तमयकृतमभूत् ॥ नानागन्धोदकेन स्नापनं कृतं त्रिधा प्रदक्षिणीः
 कृत्वा मूर्ध्नि पुन्यसाज्जलिं प्रणिधानं चकार ॥ भगवन्मेजन्नात्तरे तथा विनतथागतेषु मनः प्रसादसत्तत्त्वमयकुतांगारेण सह स्वर्गं त्राय त्रिंशेष्वप
 पन्निर्भवैयं ॥ इत्युक्तानि तमेव तस्मिन् स्तूपे पर्युपासित ॥ अथ सश्लोऽपि संसारिके कृतकरणीयबुद्धे भगवति चित्तं प्रसादकालगत ॥ कालंग

त्वाधर्मकोशवतिनगरे धर्ममतिश्रद्धिजन्मो वभूव ॥ महाधनो महाभोगो विस्तीर्णधनधान्यसम्पन्न इहैव जन्मनि मयि प्रसादभक्तिः ॥ पूजां कृत्वा तत्स
 र्वं समाग्रेव हन्ति ॥ प्रादुर्भूतं जलान्मये मुक्तावलीव शोभितानि ॥ पुष्पं च पुष्पकूटे वधूपोभुकुटवर्जिते ॥ ततः तस्य श्लोऽहिन अल्पायुत्वाद्यो बुद्धे प्रसाद
 कालगत ॥ प्रणीतेषु त्राय त्रिंशेषु देवेषु पपन्न ॥ स्वपुण्यफलविपाकेन रत्नकुटांगारे निषम्राप्ररात्रौ तत्रागच्छति ॥ मया धर्मो देशितः ॥ किमन्येधेभि
 क्षयो यो सो तेन कालेन तेन समयेन स दारिद्र्यं रत्नमतिनाम देवपुत्रो मयि धर्मं श्रुत्वा स्वर्गं गत ॥ भूतपूर्वप्रभृतरत्नस्य तथागतस्य धातुस्तपे स्नान
 कृतमात्रेण महाधनो भूत् ॥ तेन पश्चादुत्तमयकृतानि तेनैव प्रणिधानवशादन्तर्कूटांगारेण सह स्वर्गं प्रपन्न ॥ इति श्री बालविंशत्यवसानक
 थायां स्नानकथापरिवर्त्तनामसप्तमोऽध्यायः ॥ ७ ॥ अथ कदाचिद्दिक्षु बोधगवान्सत्कृतो गुरुकृतो मानितः ॥ पूजितो राजभिरामात्यैर्धनिभिः ॥ सार्धं वा
 हे देवैर्नागैर्यक्षसुरगर्भुडकिन्नरमहोरगैरिति रभ्यर्चितः ॥ बुद्धो भगवान् शान्तो महापुण्यलाभी च वरपिण्डपात्रशयनासनगानप्रत्ययभैष्युपरिस्काराणां

सश्रावकसंघेन महतासत्कारेण पूजितवाश्वर्मश्रवणार्थं ॥ तदा बुद्धो भगवान्स्वप्नभावं प्रदर्शयेद्यं मुनतचिन्तानामानसददर्पप्रहानार्थं पर्वभ्योधर्मदेशि
तवान् ॥ तच्छ्रुत्वा सभश्चित्तजनाः समादधन् ॥ ॥ तस्मिन् नवसरे तदा तत्र राजगृहे शन्यतमसौ तीर्णानामवनिगाशीत् ॥ महाधनो महाभोगो विस्ती
र्णपरिवारपात्र ॥ तदा तस्य शृङ्गकुलात्कलत्रमासीत् ॥ तथा सहसुरवेन तिष्ठति ॥ सचिन्तयति तथा न युक्तं किं तु पिता चारुमाकं किं धर्मफलोपजीवा
आसीत् ॥ अहमपि तथा करिष्यामिति ॥ यदि वृत्तरिक आशीदोक्तं रिकं करिष्यामि महासमुद्रवणिगाशीत् ॥ तथा करिष्यामिति ॥ तदा केनापि कथ्यः
मानेन श्रुतं ॥ जानामि पिता चारुमाकं समुद्रवणिगाशीत् ॥ इति चिन्तयित्वा स्वपत्नीमुवाच ॥ कान्ते मात्कर्मणा स्ववणिगं कृत्वा जातोऽसि नाहं रत्नाकरम
हासमुद्रगन्तुमिच्छामि ॥ त्वया गृहाचारं कृत्वा निष्कामाभीतासि ॥ अन्विरेण गमिष्यामि ममार्थं देवतामृतत्वा र्थं मातुं वा मासाहसंकुतं ॥ तच्छ्रुत्वा
पत्न्युवाच ॥ मकुहेनाथ भन्तास्त्वं कथं तिष्ठाम्यहं ननु ॥ विशेषैरवलाजति ॥ कोरसति गृहतव ॥ कस्येसाधयते इदं पुत्रोवातेन विप्रते ॥ यत्पुंस्तिपुर्व

इत्यनेन तेन शान्तो भवेत्प्रभो ॥ किमेव बहुभिर्द्वैष्टं कुरुष्वयं दुःखं वेत् ॥ केशिनां हि सदा दुःखं संसारे सुखताकृतं ॥ बहुद्वयवतानित्यं केशिदुःखं महदु
यं ॥ तन्निरर्थं बहुद्वयं साधयेमाकुरु प्रमां ॥ ॥ भर्ता उवाच ॥ इत्थं मावदसि कान्ते कुलधर्मधमेयत ॥ नीचेन महता चापि कुलधर्मनवर्जयेत् ॥ वि
शेषेण गृहास्थानां धनमूलं तु देहिनां ॥ धनेनापि विहिंस्य कुतो मित्रं कुतः सुरं ॥ इत्यनेन वशा सर्वे पुमानपि धनेन वा ॥ धनेन लोकसत्कालं यात्यतः सा
धयेद्भनं ॥ पत्न्युवाच ॥ स्वामिन् विना कथं नाथं तिष्ठामि चाहमेककी ॥ चन्द्रेण रहितारवि रधकारगृहे यथा ॥ पुनश्च ॥ यस्मात्पुत्रो निनामन्तो तर्क्य
तपरं रपि ॥ भूमौ पतितमांसानि पिरानि शकुनियथा ॥ भवेषु लाभवन्तु नि नारी पुष्पफलानि च ॥ कस्यास्ति नागमचिन्तं दृष्ट्वा मुनिपुत्रमोहिताः ॥
अदंतचित्तमातंगः सत्पथेन कथं बुजेत् ॥ कपथेन यदा गच्छेत्पुपतेनारके हिंस ॥ विशेषेण स्त्रिया धर्मं प्राप्यते च सुदुर्लभं ॥ तस्मात्संज्ञासितां स्वा
मि मामात्य ह्यवजस्वयं ॥ तत्कस्य हेतोः ॥ शृणुष्वेककथां भन्ते ॥ श्रुतं मे मातरि क्वचित् ॥ मनसा चिन्तयान्तापैर्वैः क्षणभवति क्षां स्मरणी ॥ ॥ भर्ता उ

४

वाच ॥ कथं वेश्या भवे कान्ते बांस्वरी सुकृद्वा ॥ मनसा चिन्तया मात्रैरिदमाश्चर्यमद्भुतं ॥ ॥ पश्युवाच ॥ कोशराजगरी चाशी दिशालपरिशोभिता ॥ विद
जनसमाकीर्णो मुजने परिशोभिता ॥ तस्मिन्परे महा आशो ब्रह्मणे वेदपारग ॥ सपत्नी सहित आसौ वसते सुखलीलाया ॥ ततश्च दृष्ट्वा विभाषिणाः मृतां
मोक्षिजसन्तम ॥ विहाय प्रियसौ हादं विवसात्सर्ववैभवात् ॥ तपत्नी बांस्वरी सा वै अप्रमुता स यौवनी ॥ भर्तुं गुणाननुस्मृत्य अभद्रस्थचेतना ॥ दिनेषु
गद्यन्मुनिताना आनुराभवर्तुयोगादिरहा च प्रेम्णा ॥ शीतोपचारैश्च कृते पि गात्रे दाहे वयस्या ज्वलितो यवहिना ॥ कोमला कर्पटी सूर्य मर्कटी सयनोप
मा ॥ तस्यास्तथा विधिरन्येऽप्युपचारैश्च कोविधि ॥ उपचारिणी ततस्तस्य वैभवाहुये दर्शिता ॥ वैभवाहस्तं संगृह्य धमनी वीक्षते पुन ॥ दृष्ट्वा उक्तं तदा तेनः
प्रसन्नान्चिकित्सया ॥ यस्याविरह रोगेन वैभो वक्षि न लगिष्यति ॥ इति विचार्य वैभोसौ प्रत्यागतस्वकं गृहं ॥ धमनी दृष्ट्वा पश्यं च गृहीत्वा हियथामतः ॥
यत ॥ अचेतनीयानी पुंसपतिना स्पृशन् ॥ स्पृशं मात्रेण तस्या वै हृदये शीतलं च भूत ॥ हृदये स्वस्थ भूतेन परिवृतो वोपचारिका ॥ पश्यन्ती च शुभा सर्वसा

२३

वभाष्य शनैः शनैः ॥ केन पृष्टो मयि हस्ते केन पृष्टा च मेतनैः ॥ कीदृश सुख स्थितिः उच्यता मयि हे सखे ॥ ॥ उपचारिका उच्य ॥ स्वामिनि विरहस्थे वैभोऽप्य
राप्सकां स्पृश्या ॥ शान्तानां लक्षणं किंच दृष्ट्वा ओषकमाचरेत् ॥ ॥ बांस्वरी उवाच ॥ स्त्रियो वा पुरुषो वापि स्वस्थो जातश्च मे हृदि ईदृशं सुख जातो
मेत्यानशान्तमभूत्क्षणात् ॥ ॥ उपचारिका उच्य ॥ न स्त्रियः स्वामिनी वैभोऽप्युपलोकचिकित्सक ॥ धमनिमात्रं संरक्ष्य गतवान्स्वगृहं स च ॥ बांस्वरी
उवाच ॥ अहं ह्यहो हस्तं पृष्ट्वा मात्रेण मे हृदि उपजातमीदृशं ॥ सौख्यं कीडा कृते कथं सुखं ॥ इति चिंतितमात्रेण अधीभवति सा खती ॥ इह जन्मत
तश्चेत्का कर्मवायुभिरीरिता ॥ पातरि नगरे रम्ये वेश्या जन्मवभूवसा ॥ कामरतीति नामासा रूपलावन्मशोभिता ॥ कमतजौवनिचाभूत्कदप्यमदग
र्विता ॥ तस्यामातारतिस्त्रोत्प्ला पुत्री वदति तत्रव ॥ अस्माकं कुलधर्मेषु वेश्यावर्त्तिकुरुष्वतत ॥ विशेवैरुपवरापमहाश्च जनरोचते ॥ कीडां कुरुष्व पुत्रीः
त्वं बहु शोधनदैः सह ॥ ततश्च प्रभृति सा कामरती असक्तस्वकुलव्यवहारं कृतवति ॥ ततश्च कामरती पंचत्वमुपगतानरके पतिता ॥ स्वामिन्तु हं सह

पितृभविष्यतीति त्वामहं वक्ष्यामि ॥ मा भैषीहो पुत्रकान्ते साधुसाधुसुभाषितं ॥ न भविष्येन्नथात्वं हि संतिष्ठेदृष्ट चेत्तस्मा ॥ अथ सौतीर्णवलिः ॥
 जः पत्नीयचनसक्तत्वा परंपमादाय बहुभिर्वाणिजैर्महासमुद्रमवतीर्ण ॥ तस्य पत्नीनातिथोवनवतीमध्यवयसि ॥ अप्रसूता ततः कश्चिद्वर्षान्तर
 गते सा पुत्रार्थं चरन्वामिनो र्थेऽत्क रिष्टो पश्चितस्यानचास्पभर्ता आगच्छति ॥ सा उवाच ॥ भर्तानैवागतकस्मा दीर्घकालं गतो वनिक ॥ त
 कुतः विना संगे न च पुत्रोदयं मम ॥ वयसि गते विशेधेऽस्तु वंशे दीनसंशयः ॥ तस्य भर्ता सौतीर्णसोः नागतः सुचिरेण च ॥ हृदयशोकशल्पनं
 तिष्ठति दीनमानसा ॥ अथ सौतीर्णवनिजो महासत्कारेण केचिन्मुत्थागतः ॥ वणिजां सुगन्धद्वयानितथागतानि र्णयितयेत्युक्त्वा पत्रलेख
 नाम्बणिजस्य हस्तोदत्वा प्रेषयति ॥ ततः स वणिजः तस्य पत्न्ये हस्ते पत्रं समर्पयति ॥ तदा तस्य पत्न्यो गृहीत्वा लेखं कुशलवार्तां प्रपद्य ॥ कुशः
 लोभदमे भर्ता सौकुशलं सर्ववस्तुकं ॥ सिद्धानि सर्वकार्यानि सा कश्चिद्भूजया वपुः ॥ सोऽपि च सर्वकुशलं मा भैषीत्युक्त्वा स्वगृहं गतः ॥ अथ सा तस्य प

त्नी भर्ता आगमिष्यतीति ॥ चिन्ताशयात्कथितमना तिष्ठति ॥ ततः पुत्यागते ततश्चस्मिन् तस्य दुर्देवयोगतः ॥ तदा च तरणे नौकावभवपुलयास्वधो ॥
 तदा तेन अनुस्मृत्य बुद्धनाम उदीरितः क्षणान्तराय यो तत्र तेनासौ सुगतिं गतः ॥ स्नायस्त्रिंशेषु सुगन्धमुखोत्पादे वपुत्रो भवति ॥ न स्पन्ति सर्ववस्तुनि जीवः ॥
 चापि पुनरुपति ॥ वार्तापि नागतः तस्य मृतोपि जीवितोऽथवा अगमश्चिंशत्यवनिः कालं गतमभूदसौ ॥ दिनादिगच्छसुक्रमतश्च वृद्धो धर्मी कश्चिदुक्त्वा चः
 सा भूतया पितृस्याहो न न स्पति चानेकदेवस्मरणेन तिष्ठति ॥ अथ सा चिन्तयामास स्वाभिना प्रहितानि च ॥ सुगन्धगन्धद्वयानि बुद्धाय सुगताय च ॥ पूजया
 मिकथं चात्र शाकसिंहगुणोदधिं ॥ अजातशत्रुणा राज्ञा बुद्धपुत्रानि वार्ता ॥ अथ स चिन्तयामास पूजयामि तथागतं ॥ प्रासादश्चिरवरे स्थित्वा चन्दनेन
 विलेपने ॥ ततस्तथा प्रमोदेन भक्तिपूर्वका चेतसा ॥ अर्चितं चन्दनेनैव कुसुमैः सह मण्डलं ॥ ततः सा प्राञ्जलिं कृत्वा नत्वा हस्तद्वयेऽपुनः ॥ भर्ता मेऽपि मृ
 तो वापि जीवितो वाथ वा पुनः ॥ वार्तापि नागतः तस्य कथं हे भगवन्मुने सर्वज्ञ सर्वदशीलं नास्ति किञ्चिदवेदितं ॥ स्वप्नं दास्यसि मे नाथ अस्ति वा नास्त्यथ

बामुने दर्शनमौत्सुक्यं जातं भर्तुर्वदनपंकजं ॥ इति सायान् च नानां कृत्वा नदि नानि नित्यं च ॥ संवेशय निशाया वै स्वागार निलयं यथो ॥ **अथ भगवान्सर्वज्ञः**
 तस्याशयं शास्त्राख्यं प्रभावं पुरदर्शयन् द्वावुल्लसत्खरेण सौतीर्णाया बद्धत् ॥ सौतीर्णातव पत्न्या त्वामेव कालगतं न जानाति ॥ तस्माद्विद्य रूपं धत्वा स्वर्गादवतीर्य
 दिव्यदेहं त्वं प्रदर्शयतु ॥ इति सह चितोत्पादाङ्ग गवतः सौतीर्णा वनिजा दिव्यशरीरमभीवीक्ष्म ॥ धर्मतारवल्गुचिरोपपन्नस्य त्रिणिचिन्ता न्युत्पद्यते ॥ कुजः शूः
 त्वा इहोपपन्नकेन कर्मणेति ॥ सपश्यति मनुष्यभ्यश्चुतात्राय त्रिंशेषु पपन्नैः भगवतः कुंकुमादिदानादिति ॥ ततो सुगन्धमुखो देवपुत्रो बलविमलकुरण्डल
 हाराङ्गहारविभूषितगात्ररत्नचूडाकुंकुमतमारपत्रादिलं कृतगात्रः तामेव रात्रिं सुगन्धगन्धेन चतुःकोशं स्फुरित्वा यत्र यत्र गतः स्वर्गलोकादवतीर्य भार्याः
 याः कोष्ठागारे प्रत्यस्तात् ॥ ततः सा इमं स्वप्नमपश्यत् ॥ **भर्तुश्चोच ॥** कान्ते जानिहि त्वङ्गर्तममेव मरणांधुवं ॥ त्वं न जानिहि माभीता स्वर्गलोकाः
 दिहागत ॥ बुद्धप्रभावाच्चान्यन कुंकुमादिप्रदानतः ॥ दिव्यलोके सुखं भुङ्क्ष्विति हामि सुखलीलया ॥ कास्मीरशीरादिकचन्दनानि ददन्ति तस्मै सुगतोत्तमाय

तेषां भवन्ति अमरालयसु सुगन्धदेहारवलयमनुष्णा ॥ बुद्धेषु धर्मेषु तथा च संघे प्रसन्नचित्ता भवताः प्रमत्ता ॥ तथा मे वेथा त्वमतो यथाहं कल्पान् मार्गः
 मच्चिरेण प्राप्नुं ॥ **इति जिज्ञानभावेन स्वपन्निधर्मोपदेशस्वभवनंगतः** ॥ ततः तया तथा विधं स्वप्नं दृष्ट्वा प्रबुद्धा तीमहादुतं च संप्राप्ता सोकाकुलतमा
 नसा ॥ ततोत्पायासनात्सा च वृमिष्य मनसा पुनः सत्यस्वप्नमिमं ज्ञात्वा उदरोऽकुलतनूरुह ॥ वेपथुर्न स्यात्तन्नूनः मश्रुश्रवतिलोचनात् ॥ ततः कृत्वा समा
 धानं न नाम सुगताय वै ॥ रक्षसां भगवन्शास्त्रं कुरुणाथमनुग्रहं ॥ इत्युक्त्वा सुपसन्नेन भगवान्सुगतोत्तम ॥ पूर्ववत्पण्डलं कृत्वा अद्यौ दिनानि प्रजित ॥ ततः
 ४ कालवसात्सपिपंचत्वमुपसंगता ॥ परीतित्राय त्रिंशेषु पपन्ना देवकं न्यका ॥ तदा सुगन्धगन्धिनी नाम देकं न्याभवत्तथा भर्ता सह सुखं नैव स्वर्गेति सूतिः
 सचिरं ॥ **ततः सा सन्भाषितो भगवतः कुंकुमादिदानाद्देवलोकेषु पपन्ना** ॥ तस्माद्भगवतः सकाशं गच्छावप्युयादनाय बद्धनायेति ॥ तदा सुग
 न्धमुखो देवपुत्रो रत्नीपुरुषो सुगन्धगन्धेन चतुःकोशं स्फुरित्वा तामेव रात्रिं सर्वजेतवनमहाविहारमुदारेनावभास्य भगवन्तं चन्दनदिसुगन्धबध्ने ॥ पुर

यित्वा भगवन्तं पुरस्ताच्चिषन्तो धर्मश्रवणाय च ॥ अथ भगवान्सुगन्धमुखदेवपुत्रयोऽगमं प्रकृतिं चत्वा ॥ तादृशी चतुरार्यसंप्रतिबेधिका धर्मदेशनां कृतः
 वान् ॥ याभ्रुत्वा तौ रत्नीपुत्रयोर्विशतिशिवरसमुद्रतस्तत्कायदृष्टिश्चैलं शानवज्रे नभीत्वा ॥ श्रीनापत्तिकलंक्षात्कृतः सदृशसत्यो विगदानयति स्म ॥ इदं
 स्मार्कं भदन्तं नमात्रा कृतान पित्रा कृतान शानदेवताभिर्नैव स्वजनवन्धुवर्गैरास पुर्वेपेतेन श्रवणवासरौ न ॥ यद्भगवता स्मार्कं कृतं अपायद्वाराणि विहितानि
 स्वर्गद्वाराणि प्रविष्टानि ॥ तवानुभावात् विहितमुद्योतः स पायमार्गो बहुदोषयुक्तः ॥ अपावता स्वर्गगतिः सुपुण्यानिर्वाणमार्गश्च मयोपलब्धः ॥ त्वया श्रयज्ञा प्रमपेत
 दोषं नावश्लक्ष्णं ॥ उत्तिष्ठ चक्षुः ॥ प्राप्तं वशन्तं पदमार्ग्यकान्तं तीर्णं चिदुःखोर्णवपा लमस्मि ॥ नरवरेन्दुनरामरपूजितं विगतन्मज्जामरणादिभयं भ
 वसहस्रमुदुहमदर्शनं सकलमम्रमुनेतव दर्शनं ॥ अबनम्य भगवन्ध्वरौर्ध्वं विवन्प्रजातसंहर्षा गमिष्यावद्व्यारोन्मसुरलोकं भिमुखं दिवं ज
 गा ॥ अथेभिः क्षोभ्यैः पुर्वरात्रं जागरिका योगमनुयुक्तो विहरन्ति ॥ तैर्दृष्ट्वा भगवन्तो निकेशं दिग्धा भगवन्तं प्रपद्युः ॥ किं भगवन्स्वोरात्रं भगवन् दर्शनाय बुद्ध्या

25

सहापतिः शक्रो देवेन्दु उत चत्वारो लोकपाला उपसंक्रान्ता ॥ ॥ भगवानाह ॥ न भिक्षवो बुद्ध्या सहापतिः शक्रो देवेन्दु नपि चत्वारो लोकपालानां दर्श
 नायोपसंक्रान्ता ॥ अथासौ सोतीर्णवर्णिजो महासमुद्रमवतीर्णवर्णिजो महंकुंकुमादिसुगन्धद्व्यानिदत्वा न्यप्रेषितः ॥ ततः प्रत्यागते दुर्देवयोगात्मकस्य
 धौ समुद्रमधनावभग्रीभूत्वा कालं गतः ॥ तस्य पत्नी सुगन्धगन्धिनी देवकन्याः तस्मात्प्रसूयन्ती भूय प्रासादशिखरे स्थित्वा कुंकुमादिसुगन्धैः अक्षौ दिना
 निपूजितः तथा परिधानं कृतं ॥ यत्र मे स्वाभिनिस्थाने प्रेष्यतापि सुगतः ॥ तत्पुण्यप्रतिधानवशाज्जायन्ति शेषु देवेषु पपन्ना ॥ तविमोरात्रिं मत्सकाशमुप
 संक्रान्तौ तयोर्मया धर्मदेशितं ॥ इदं सत्योचस्व भवनंगतौ ॥ ॥ तस्मान्नर्हि भिक्षवः शिष्यतव्यं ॥ यंत्रिरत्नेष्वपकारं कुर्यान्नो पकारमित्येवं भिक्षवः शिष्य
 तव्यं प्रमानरेममनिर्वृते ॥ तता भिक्षव संशयजाता भगवन्तं प्रपद्युः ॥ ॥ भगवन्को हेतुः कः प्रत्ययः असौ सोतीर्णः कुंकुमादिगन्धिकवस्तुनि प्रहितानि च
 दर्शनमप्राप्य समुद्रमध्यकालगत इति ॥ ॥ भगवानाह ॥ भिक्षवः श्रुत्वा त्वं भूतपुर्वं भिक्षवो प्रादेशिकमण्डलिनो रण्यैः कर्मसि ॥ तत्र अजिरवती नाम न

दीपारेनातिदुरेः तानापाददुःसोपशोभिते मनोरमविस्तारे शरित्प्रवाहिते धर्मरुचिर्नाममधिः पुतिवशतिस्म ॥ सनित्यंधर्मश्रोतुंगच्छतीति ॥ अथकदाचिदृष्या
 प्रमेमार्गासरे दुःखजनोभयमुत्पादितः लोकोपवाद इति ॥ श्रुत्वा सराजास्य सहायैरिषु धनुसजीकृत्य अष्टाश्वमंगतवान् ॥ ततः सखाश्वमं प्राप्य गुरु
 प्रणामं कृत्वा नानाविनोदकथात्वापेन सुरवेनीतिरिति ॥ ततः समुनिधनुवांश्च दृष्ट्वा राजानमुवाच ॥ असमनेन राजश्वनुवांश्च सजीकृत्य आगतत्वं
 अहं दुःखो न मे दृष्ट्वा राजन्भीतो सिवा पुनः ॥ अथ सराजाकर्णपट्टा प्रणामं कृत्वा ह ॥ मास्व वं बुहि गुरोस्त्वद्वयविद्यात्त किन्तु मार्गांते दुःखजनोभयमुत्पा
 दित इति ॥ लोकोपवादश्रुत्वा गतो ह मिति ॥ अथ मधुविषुवीत् ॥ मास्व दं कुरु हे राजन्संसारेषु असारके ॥ हे लयानापराधिष्ठातृ कथितं त्वयि भूपते ॥ शक
 टपाप्रकालेषु पश्यन्नपि न पश्यते ॥ श्रुतं नपि न भावयते तस्माद्योक्तामहीधने ॥ शस्त्रभृतेऽपि प्रहारेषु ॥ केषुचिन्प्राणिषु स्वयं ॥ समाधानं ततो भूत्वा
 क्रीयस्व दृढचेतसा ॥ कस्मादसितमित्यंते शरत्त्वं भूपते पुनः ॥ अकारते गते प्राणे शस्त्रे न विभ्रते यदि ॥ व्यथया प्रतिजानते न प्रलापेऽकन्दनेन तु

पुनः शपथते नूनं दोषशाल्ये हि जायते ॥ अहिंसा परमो तपः अहिंसा परमं ज्ञानं अहिंसा परमपदं ॥ अथ सराजा तथेति सत्यमेव इत्युक्त्वा गुरुचरणौ
 प्रणामं कृत्वा प्रतिनिवृत्तयति सहायै ॥ सहपथिनानाकथाविनोदैः ॥ ततो नदीनि कुम्प उपाधः प्राप्नुवान् ॥ मथाहैरविकिरणैराप्लव्यानीय पीत्वा तद्गुह्यं
 ययामाश्रुताः तामृगपत्नीं ददर्श ॥ अथ सहसैव सराजा गुरोर्बचनं विस्मरितः ॥ तामृगपत्नीं शरेण भिन्नः ॥ उदरेशरं भिप्रतिः ततो मृगपत्नीमानुषगिराव
 रजानमेवमाह ॥ साधुसाधु महाराजः कृतस्त्वमुत्तमं वृत्तं ॥ त्वंच राजर्षभ श्रेष्ठः देवजाति सुधार्मिकः ॥ न मानुषं चास्मि मनुष्यवर्ग्यः मृगव्यहं त्वद्विषयान्तवासि
 नी ॥ वृद्धात्वदीयेन नृणां केन कथं हि राजन् त्वयि वेदयन्तः ॥ लश्मनिकेतं यदुपाश्रयेन प्राप्नोसि लोभिमत्तं पत्वं ॥ ज्ञातासि लोभ्यः शनेभ्येषु कथं नृण
 जन्निशरेण भिन्नमे ॥ अहं हि पशुजातिस्मा मजानदीन दुर्वला ॥ आहारो मे धुनं निन्दाः पशुवृत्तिः ॥ तथा नृप ॥ नैकधर्माधिकालत्वं धर्माधर्मविचारः ॥ भया
 ल इति विख्यातः सर्वलोकेऽप्यसितः ॥ अवरो वरहाणां दीनानां शरणं प्रभो ॥ इदं शस्त्रं महाराजः कथमेजीव हरितः ॥ विशेषेणैर्गुर्विनीचाह मुदरस्थस्य कागतिः

द्वाविंशति कथा

फराण्डिरत्न वज्राचार्य

२८